

VÄSTERVIKS
KOMMUN

Polisen

Uppdaterad 2025-05-09

Gemensam lägesbild för Västerviks kommun och Lokalpolisområde Västervik

**- en beskrivning av omständigheter som rör
brottslighet och trygghet**

Framtagen av:

Anna Norén, Västerviks kommun

Ulrika Fagerlind, Polisen

Innehåll

1. Inledning	3
2. Om kommunen	4
2.1 Näringsliv och arbetsmarknad	4
2.2 Befolkning och livsvillkor	5
3. Kommunens brottsförebyggande arbete	9
3.1 Varför begår människor brott?	10
4. Kartläggning av brott från 2023 och framåt	12
4.1 Totalt antal anmälda brott	12
4.2 Brottstrender och händelser under 2024	13
4.3 Organiserad brottslighet	14
4.4 Nätverkskriminalitet och normbrytande unga	15
4.5 Våld i nära relation	20
4.6 Hedersförtryck och hedersvåld	27
4.7 Våldsbrottslighet och annan kriminell ekonomi	27
4.8 Brott i offentlig miljö	29
4.8.1 Vålds- och sexualbrott i offentlig miljö	29
4.8.2 Brottskoncentrationer på platser	33
4.9 Narkotikabrott	35
4.10 Trafikbrott	37
4.11 Stöld och tillgreppsbrott	38
4.12 Skadegörelse	39
4.13 Bränder	41
4.14 Bedrägerier	41
4.15 Hot och våld mot anställda och förtroendevalda	43
4.16 Våldsbejakande extremism	44
5. Kartläggning av trygghet	46
5.1 Polisens och kommunens trygghetsmätning	46
5.2 Den nationella trygghetsundersökningen (NTU)	48
5.3 Ungas trygghet	49
5.4 Hyresgästers trygghet	50
5.5 Företagares trygghet	50
6. Orsaksanalys	52
6.1 Våld	52
6.2 Ungdomskriminalitet	52
6.3 Våldsbrottslighet	53
6.4 Brottskoncentrationer på platser	53

1. Inledning

En gemensam lägesbild är basen för kommunens och polisens samverkan i det brottsförebyggande och trygghetsskapande arbetet. Lägesbilden bygger på en kartläggning av våra lokala problem med brott och otrygghet och en analys av orsakerna bakom dem. Utifrån lägesbilden gör vi prioriteringar och föreslår åtgärder för att komma till rätta med problemen.

Kartläggningen bygger på kriminalstatistik från Brottsförebyggande rådet (Brå) och på självrapporterad utsatthet och otrygghet i Nationella trygghetsundersökningen (NTU), anmälningsstatistik från polisen och statistik från kommunens lägesbildssystem Embrace¹, polisens och kommunens lokala trygghetsmätning och statistik från olika verksamheter inom kommunen samt statistik kring kommunens demografi, socioekonomiska struktur, valdeltagande och valresultat. Siffrorna har kompletterats med information som kommit fram i dialog med medarbetare och företrädare för kommunens näringsliv och föreningsliv.

I trygghetsmätningen NTU liksom i polisens och kommunens lokala trygghetsmätning är respondenterna över 16 år. För att få med barnens syn på sin utsatthet och oro har information hämtats från kommunens uppföljning av ungdomspolitiken (LUPP) där elever i grundskolans åk 8 och i gymnasiets åk 2 vart tredje år svarar på frågor om bland annat brott och otrygghet.

Kontaktuppgifter i brottsförebyggande frågor

Anna Norén, brotts- och våldsförebyggande samordnare i Västerviks kommun

E-post: anna.noren@vastervik.se

Telefon: 010-355 40 79

SMS: 070-337 91 55

Ulrika Fagerlind, kommunpolis i Västerviks kommun

E-post: ulrika.fagerlind@polisen.se

Telefon: 010-562 38 98

Larm, polisanmälningar och tips tas emot i polisens formella kanaler

112

114 14

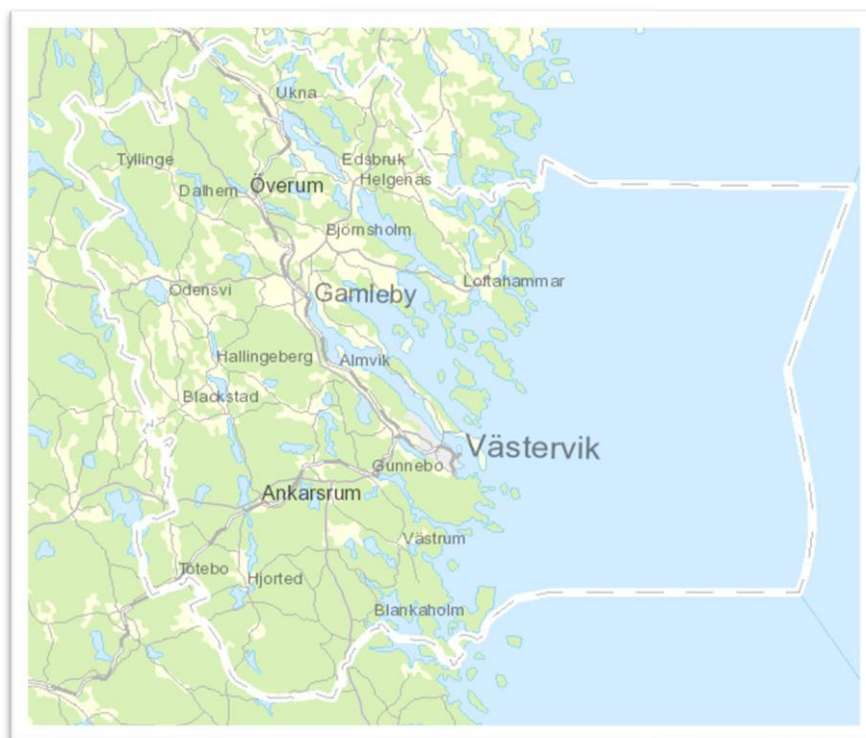
www.polisen.se

¹ Kommunen arbetar med en systematisk och kontinuerlig kartläggning av brott och otrygghet genom att upprätta veckolägesbilder i det digitala systemet Embrace. Veckolägesbilderna baseras på (avidentifierade) rapporter om brott och otrygghetsincidenter från rapportörer i kommunkoncernens olika verksamheter och från det lokala näringslivet. Veckolägesbilderna delas i samverkansmöten som räddningstjänsten håller varje fredag året om tillsammans med andra aktörer inom kommunen, Region Kalmar, Polisen och Kustbevakningen.

2. Om kommunen

Västerviks kommun är en skärgårdskommun i norra delen av Kalmar län. Kommunen är stor till ytan och glest befolkad med runt 36 500 invånare. Västervik är centralorten, andra tätorter i kommunen är Gamleby, Ankarsrum, Överum, Gunnebo, Loftahammar, Hjorted, Edsbruk, Totebo, Almvik, Blankaholm, Helgenäs och Ukna (vastervik.se).

Kartbild över Västerviks kommun

Källa vastervik.se.

2.1 Näringsliv och arbetsmarknad

Västervik är en kommun med många små och medelstora företag, andelen företagare i befolkningen är högre än i riket i stort. Många företag finns inom jord, skog och energi men det är främst inom industrinäringsen som bolagen skapar lokala arbetstillfällen. Handels- och restaurangnäringarna växer och är, liksom besöksnäringen, mycket viktig för kommunen (vastervik.se).

På grund av sitt läge är kommunen en egen arbetsmarknadsregion även om dagpendling förekommer, framför allt till Vimmerby och Oskarshamn (regionkalmar.se).

Kommunen, Region Kalmar län, Kriminalvårdsanstalten Västervik och Skatteverket är stora offentliga arbetsgivare och här finns också andra statliga arbetsgivare som, Försäkringskassan, Polisen, och Kronofogden. Stora arbetsgivare i det privata näringslivet är Saab Barracuda AB, Västerviks Stormarknad AB, Elfa Manufacturing Sweden AB, Windy Scandinavia AB, Simpson Strong-Tie AB, Overum Industries AB, Pentronic AB och Eterni AB (Improvera).

2.2.1 Arbetslöshet i kommunen

Arbetslösheten i kommunen uppmättes i december 2024 till 6,4 procent vilket var lägre än både läns- och riksgenomsnittet men 0,4 procent högre än december 2023.

Arbetslösheten bland utrikesfödda i kommunen låg på 15,1 procent vid samma tid vilket är samma siffra som förra året men betydligt lägre än 2020 då arbetslösheten bland utlandsfödda låg på 26,9 procent (arbetsformedlingen.se).

2.2 Befolkning och livsvillkor

2.2.1 Befolkningsstruktur

Under 2024 ökade kommunens befolkning med 13 personer, till 36 447. Förklaringarna till ökningen är ett relativt stort invandringsöverskott och ett positivt inrikes flyttnetto.

Nettoinvandringen var betydligt högre än de senaste åren. En förklaring till det står att finna i möjligheten för skyddssökande från Ukraina enligt massflyktsdirektivet att folkbokföra sig i Sverige. Detta ökade på invandringssiffrorna under andra halvåret 2024, men handlar alltså i praktiken om personer som redan var bosatta här. I övrigt håller tendensen med lägre rörlighet över gränserna i sig. De höga invandringssiffrorna torde därmed vara att betrakta som en tillfällig företeelse.

Det föddes 293 barn i kommunen under 2024 vilket är något fler än 2022 och 2023. Antalet döda var i nivå med de senaste åren och födelseunderskottet landade på -163.

Kommunen befinner sig i en utmanande demografisk situation där befolkningen stadigt blir äldre. Konsekvenserna av detta är bland annat att ekonomin blir sämre, försörjningsbördan och vårdbehovet ökar och tillgången på arbetskraft minskar (vastervik.se). Knappt 12 procent av kommunens invånare var utrikes födda 2023. Motsvarande siffra för riket var 20 procent (SCB).

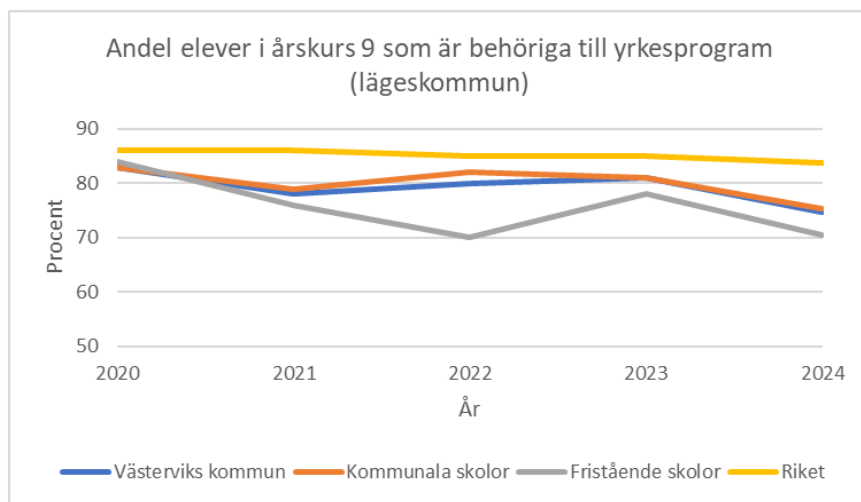
2.2.2 Skola

Kommunen har två gymnasieskolor, sex högstadieskolor och 16 F-6-skolor (vastervik.se).

Skolgången har mycket stor betydelse för ungas hälsa, välmående och framtidsmöjligheter till utbildning och sysselsättning. En fullgjord grund- och gymnasieskola är en mycket viktig skyddsfaktor för att klara sig i livet.

Västerviks kommuns resultat när det gäller gymnasiebehörighet till yrkesprogram på gymnasiet har försämrats sedan 2023 och ligger under snittet för riket när det gäller andelen unga som är behöriga till ett yrkesprogram i gymnasiet. Detta är allvarligt ur ett brottsförebyggande perspektiv eftersom en genomförd skolgång anses vara en viktig skyddsfaktor för bland annat kriminalitet.

Behörighet till gymnasiet

Källa Kolada.

Problematiskskolfrånvaro

Långvarig frånvaro från skolan kan på sikt leda till stora sociala problem för den drabbade eleven. Forskning visar på ökad risk för utanförskap, kriminalitet och missbruk. Om en elev i skolan har upprepade eller längre frånvaro ska rektorn se till att frånvaron skyndsamt utreds och att huvudmannen för obligatoriska skolformer blir underrättad.

Antalet elever som är borta mycket från grundskolan i Västerviks kommun ökade markant i pandemin och har fortsatt att ligga relativt högt. Under veckorna 40-46 2024 rapporterade grundskolorna i kommunen att 511 elever hade en giltig eller ogiltig frånvaro som var högre än 15 procent. I sex av dessa fall hade skolan påbörjat en fördjupad frånvaroutredning.

Under 2025 planerar kommunen vässa arbetet med barn med hög frånvaro genom samverkan mellan skola och socialtjänst i så kallade Skolsociala team.

Kommunalt aktivitetsansvar

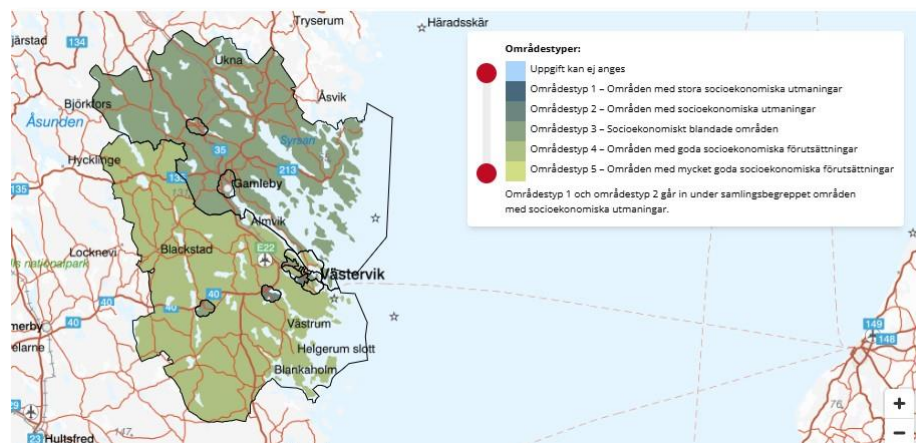
Genom det kommunala aktivitetsansvaret (KAA) är kommunen skyldig att uppmärksamma och erbjuda insatser till ungdomar under 20 år som inte tagit gymnasieexamen och som inte studerar i gymnasieskolan eller genomför någon motsvarande utbildning. Siffran varierar men i januari 2025 var 111 unga i Västervik inskrivna. Insatserna kan bestå av exempelvis kartläggande och motiverande samtal, stöd i kontakt med andra myndigheter och hjälp till praktik.

Det första steget är att få kontakt med ungdomarna och få koll på vad som händer i deras liv. Många av dem klarar sig bra på egen hand med ordnad sysselsättning och en plan framåt medan andra tar stöd av KAA och har regelbunden kontakt. Störst är oron för den grupp som KAA inte lyckas etablera någon kontakt med. Antalet varierar under året men i juni 2023 bestod den gruppen av totalt elva personer och i juni 2024 av fem personer.

2.2.3 Socioekonomisk struktur

Boverkets segregationsbarometer samlar information från olika statistikområden från Statistiska Centralbyrån (SCB) och visualiserar segregationen i Sverige utifrån socioekonomiska fakta. Segregationsbarometern utgår från att personer och grupper bor på olika geografiska platser utifrån sina socioekonomiska förutsättningar såsom inkomstnivå, arbetslöshet och utbildningsnivå. Den geografiska platsen har således betydelse för människors livschanser.

Socioekonomisk kartbild över Västervik 2022

Källa Boverket.

Den socioekonomiska kartan över hela Västerviks kommun 2022 (det finns ingen senare karta) visar att landsbygden runtomkring tätorterna i norra kommundelen tillhörde områdestyp 3 – socioekonomiskt blandade områden. Detta är en försämring sedan 2021 då dessa delar av kommunen rankades som områdestyp 4.

Landsbygden runtomkring tätorterna i södra kommundelen tillhör områdestyp 4 – områden med goda socioekonomiska förutsättningar, samma som rankingen 2021.

Tätorterna Ankarsrum, Gamleby och Överum tillhörde områdestyp 3 – socioekonomiskt blandade områden medan tätorten Gunnebo tillhörde områdestyp 2 – områden med socioekonomiska utmaningar. Denna ranking är samma som året dessförinnan.

Västerviks stad är indelad i nio geografiska delar där Brevik-Gertrudsvik, Piperskärr, Västralund-Jenny, Centrum och Örbäcken-Lysingsbadet alla tillhörde områdestyp 4, Skogshaga, Peru-Arabien och Östermalm-Johannesdal tillhörde områdestyp 3 och Södermalm-Karstorp tillhör områdestyp 2. Här ser vi ingen förändring jämfört med 2021.

Det är främst den del av befolkningen som bor i socioekonomiskt utmanande områden (områdestyp 1 och 2) som påverkas negativt av sina uppväxt- och levnadsvillkor. Drygt 4 000 personer eller omkring elva procent av kommunens befolkning bodde i sådana områden både 2021 och 2022. De unga som bor i kommunen och som kan påverkas negativt av sina livsvillkor hittar vi alltså främst i Gunnebo och i Södermalm-Karstorp.

Orosanmälningar enligt 14 § socialtjänstlagen (2001:453)

Antalet anmälningar om oro för barn som far illa har ökat över hela landet de senaste åren. Socialstyrelsen menar att både anmälningsbenägenheten och antalet anmälningar per barn ökar. I Västervik följer vi den nationella trenden med ett ökat antal orosanmälningar – under 2024 gjordes 1 959 orosanmälningar till socialtjänsten i Västervik rörande 246 olika barn.

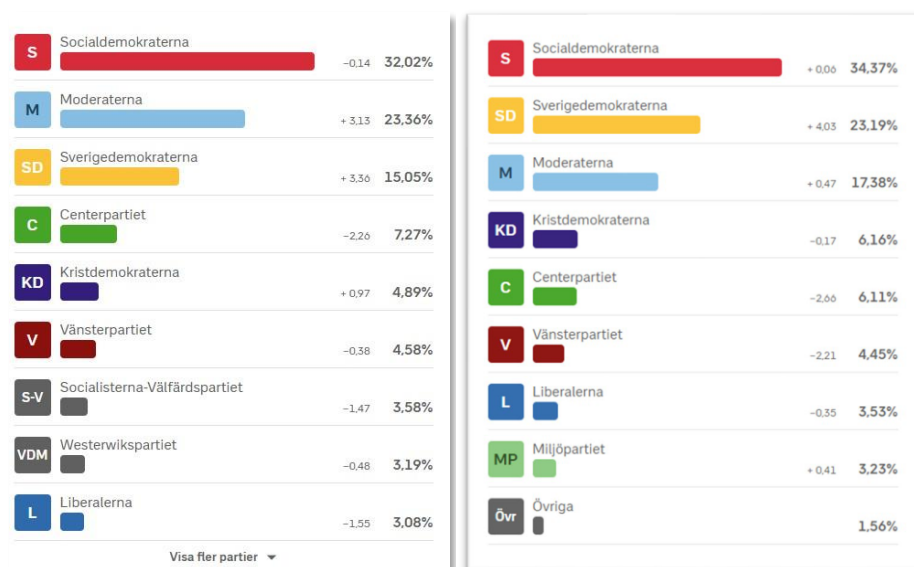

Källa Västerviks kommuns socialförvaltning.

Valdeltagande och valresultat

Omkring 81,5 procent av de röstberättigade i Västerviks kommun röstade i kommunalvalet och riksdagsvalet 2022. På bilden till vänster nedan syns kommuninvånarnas röstfördelning i riksdagsvalet och på bilden till höger syns resultatet i kommunvalet.

Valdeltagande skiljer sig mycket mellan kommunens olika valdistrikt. Karstorsområdet hade ett valdeltagande på 73,2 procent att jämföra med Piperskärr-Gränsö som hade 91,3 procent. Ett lågt valdeltagande i ett område kan tyda på att insatser behöver genomföras där för att stärka förtroendet för stat och kommun.

Källa svt.se.

3. Kommunens brottsförebyggande arbete

Sedan sommaren 2023 har kommunerna och Polisen ett gemensamt ansvar för det brottsförebyggande arbetet. *Lagen om kommuners ansvar för brottsförebyggande arbete (2023:196)* anger att kommunerna ska kartlägga brottsligheten inom sitt geografiska område och ta fram en lägesbild som också innehåller en analys av de drivande orsakerna bakom brottsproblemen. Utifrån lägesbilden ska kommunen ta ställning till behovet av åtgärder som slår mot orsakerna mot problemen och besluta om aktiviteter i en åtgärdsplan. Kommunerna ska också ta visst ansvar för samordningen av det lokala brottsförebyggande arbetet och inrätta en samordningsfunktion. Västerviks kommun uppfyller dessa lagkrav. Polisen har å sin sida tagit fram en ny nationell strategi för sitt brottsförebyggande arbete som korresponderar väl med den nya lagens krav på kommunerna. Gemensamt är kraven på att arbeta systematiskt och kunskapsbaserat i samverkan med andra.

Kommunstyrelsen ansvarar för ledningen av kommunens brottsförebyggande arbete och för att kontinuerligt rapportera om det brottsförebyggande arbetet till kommunfullmäktige. Strategiska brottsförebyggande frågor hanteras av *Olycks- och brottsförebyggande rådet (OBRÅ)*. I rådet sitter förutom kommunpolisen också kommunalrådet och oppositionsrådet, kommunchefen, förvaltningscheferna, vd:n för det kommunala bostadsbolaget och kommunens säkerhetschef liksom representanter från Region Kalmar och näringslivet. I brottsförebyggande frågor kopplade till barn och unga är det kommunens *Styrgrupp för barn och unga* som strategiskt rådgivande. I Styrgruppen för barn och unga sitter presidierna för barn- och utbildningsnämnden, socialnämnden och kommunstyrelsen liksom förvaltningschefer, chefen för regionens barn- och ungdomspsykiatri och kommunpolisen.

På Enheten för räddningstjänst och samhällsskydd arbetar en tjänsteperson med ansvar för samordningen av kommunens brotts- och våldsförebyggande arbete.

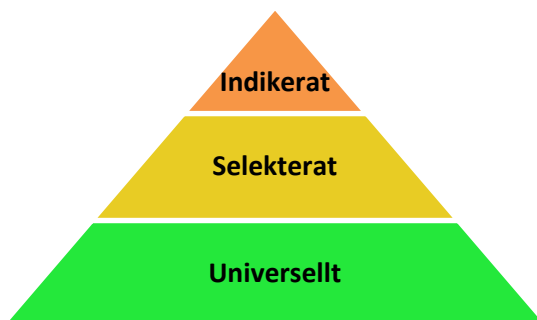
Lagen ställer stora krav på samverkan, både mellan kommunala verksamheter och gentemot externa aktörer. Kommunen och Polisen tecknade i januari 2025 en ny samverkansöverenskommelse för tre år i vilken ramarna för samverkan liksom de problemområden som polis och kommun är överens om att prioritera läggs fast. I ett gemensamt medborgarlöfte för 2025 anger parterna hur det förebyggande arbetet rent konkret ska gå till.

Brottsförebyggande arbete kan delas upp i socialt förebyggande som söker påverka grupper och individer att inte begå brott och situationellt eller platsbaserat förebyggande som inriktar sig på att minska brottsligheten på en viss plats. Ett exempel; ett vanligt problem i vår kommun är ungdomar som hänger på skolgårdar kvällstid – inte sällan blir hänget destruktivt och leder till nedskräpning, glaskross och anlagda bränder. Skolgårdshänget kan hanteras genom situationella åtgärder som larm, kameror och väktare och i bästa fall leder dessa insatser till att hänget flyttas till andra platser eller till och med försvinner. Men för att komma åt själva roten till problemet behöver man förstå varför ungdomarna hänger där och sätta in sociala insatser för att

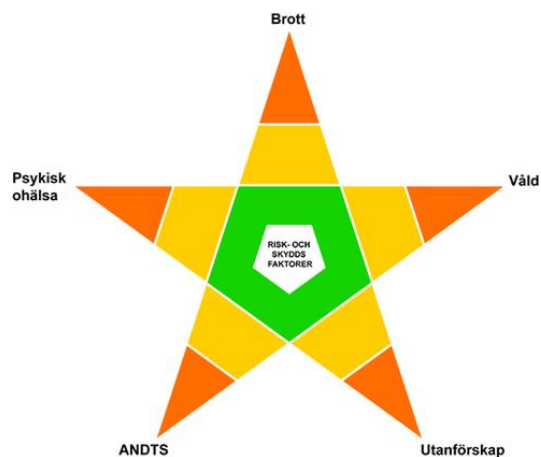
motverka ett fortsatt normbrytande.

Ett sätt att strukturera det socialt förebyggande arbetet är att prata om universellt, selektivt och indikerat förebyggande. Det universella är sådant förebyggandearbete som riktar sig mot alla, tvärs över linjen. Skolornas arbete med samlevnad och samtycke är ett sådant exempel - samhället vill ge alla barn i Sverige en schysst syn på kärlek och sex. Selektivt brottsförebyggande riktar sig mot riskgrupper – kanske barnen som festar och förstör på skolgården på kvällen – medan indikerat förebyggande handlar om att förebygga att individer som redan är inne i ett normbrytande fortsätter på brottets bana.

Ohälsa, droganvändning, våld, kriminalitet och utanförskap är samhällsproblem som i stor utsträckning kan förklaras av samma bakomliggande faktorer, eller risk- och skyddsfaktorer. Tidigt främjande och förebyggande arbete som påverkar dessa bakgrundsfaktorer kan därför få effekter på många problemområden samtidigt. Genom ökad samverkan i det främjande och förebyggande arbetet har vi bättre möjligheter att nå resultat på fler områden. Enligt den så kallade preventionsparadoxen är ett universellt förebyggande arbete mer effektivt än att rehabilitera individer som kommit långt i missbruk, utanförskap eller kriminalitet.

Preventionspyramiden där den gröna basen illustrerar det breda förebyggande arbete som inte tar hänsyn till hög- eller lågriskgrupper utan ges eller erbjuds till alla.

Preventionsstjärnan där det gröna fältet i mitten illustrerar att ett gott universellt förebyggandearbete leder till att färre riskgrupper och individer utvecklar olika typer av problem som driver dem ut i stjärnans spetsar. De gula fälten illustrerar det selektiva arbetet mot riskgrupper och de orangea fälten är det indikerade arbetet mot människor som redan hamnat snett på olika sätt.

3.1 Varför begår människor brott?

Kriminologins tiotusenkrönorsfråga är; varför begår människor brott? Det finns hundratals teorier som försöker hitta svaret och ett stort antal så kallade riskfaktorer sätts i samband med brottsligt beteende; omsorgssvikt, våld under uppväxten, missbruk, fattigdom, psykisk ohälsa, neuropsykiatriska funktionsnedsättningar och många, många fler. Antalet riskfaktorer är faktiskt så stort att det inte är särskilt hjälpsamt att leta bland dem för att förklara varför människor begår brott. Det är sant att vissa typer av brott är vanligare bland människor i socioekonomiskt utsatta miljöer men att växa upp i en utsatt miljö kan inte ensamt förklara kriminalitet eftersom de flesta som växer upp i sådana områden är

hederliga. Män är överlägset mer våldsamma än vad kvinnor är - mot andra män, mot kvinnor och mot sig själva (70 procent av självmorden i Sverige begås av män) - men att vara man kan inte ensamt förklara ett våldsamt beteende eftersom långt ifrån alla män är våldsamma.

Två svenska kriminologer har var för sig relativt nyligen lanserat teorier för att med bättre precision försöka förklara uppkomsten av kriminellt beteende. Inte förrän vi förstår de drivande processerna bakom kriminalitet kan vi sätta in åtgärder som faktiskt slår direkt mot orsakerna.

Per-Olof Wikström är professor emeritus i kriminologi vid Cambridgeuniversitetet i England och har tidigare varit forskningschef på Brå. Han har lanserat teorin *Situational Action Theory* (SAT) som betonar att det är ett val att begå brottsliga handlingar. Han menar att det inte är "tillfället som gör tjuven" utan "tjuven som tar tillfället i akt". Wikström har testat SAT i en longitudinell studie där forskarna följde över 700 unga personer och kartlade deras egenskaper och aktiviteter i detalj. Den bärande tanken i SAT är att människor ytterst gör som de gör – till exempel begår brott – därför att de uppfattar och väljer en handling som ett acceptabelt alternativ i de omständigheter de befinner sig i. Vilka alternativ människor ser och vilka val de gör beror på tillämpningen av deras egen moral och självkontroll och av det moraliska sammanhang de befinner sig i. SAT kan vara en hjälp för att förstå hur det kommit sig att gängvåldet och skjutningarna i Sverige har normaliserats i vissa grupper och under vissa omständigheter. Han betonar vikten av riktigt tidiga insatser med fokus på normbildning och självkontroll och pekar på familjen och skolan som de viktigaste brottsförebyggande arenorna.

Henrik Andershed är professor i kriminologi och psykologi vid Örebro universitet. Han har lanserat teorin *Brott förklarar* som är en integrering av existerande teorier om brott och av forskning om risk- och skyddsfaktorer. I sin teori sållar han ut sådant som är allmänt försvårande i individens socialisation och fokuserar på sådant som verkar vara de direkta orsakerna till brott och på de skyddsfaktorer som möter dessa orsaksfaktorer. Bland de direkta orsakerna pekar Andershed, liksom Wikström, på bristande självkontroll och kriminell moral men också på risktagande, bristande empati, svårigheter med känsloreglering och bristande sociala förmågor. Andershed betonar också, likt Wikström, hur individen med sitt arv, sin socialisering och sin livssituation samverkar med situationen/platsen för brottet och hur faktorer som stress, alkoholpåverkan och utträkning också spelar in.

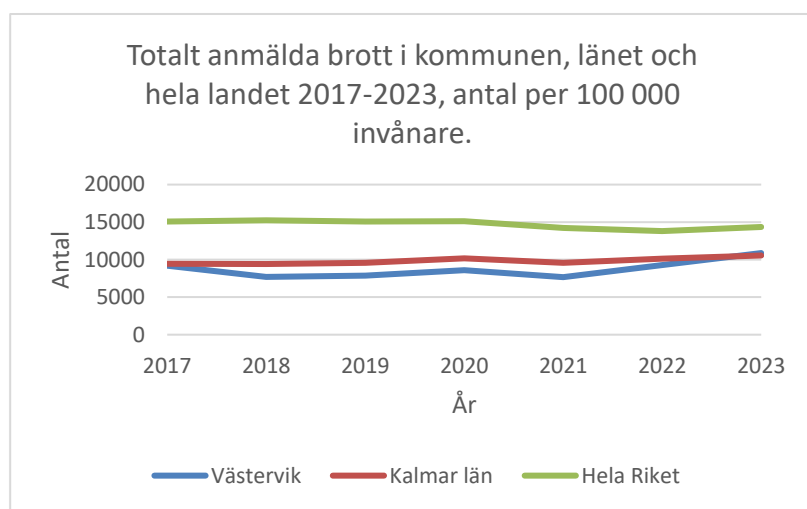
4. Kartläggning av brott från 2023 och framåt

Här presenteras information och lokal statistik rörande olika brottstyper. De prioriterade områdena från *Samverkansöverenskommelse för minskad brottslighet och ökad trygghet mellan Lokalpolisområde Västervik och Västerviks kommun 2025-2027* utgör stommen i kartläggningen men längre fram i kapitlet presenteras också fakta kring annan brottslighet av intresse. I de olika kapitlen presenteras också exempel på åtgärder kommunen och Polisen vidtagit för att stävja brottsligheten.

4.1 Totalt antal anmälda brott

Kriminalstatistiken från Brå visar siffror på hur många brott som polisanmäls med ett års eftersläpning. År 2023 var den totala mängden anmälda brott per 100 000 invånare i Västervik lägre än i riket i stort men högre än snittet i Kalmar län.

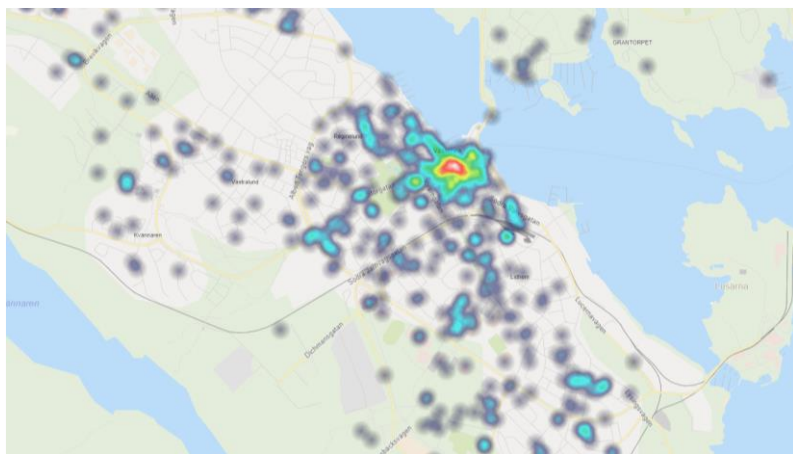
Kriminalstatistik

Källa: Brå.

Värmekartbild över anmälda brott i Västerviks stad 2024.

Ju varmare färg desto större koncentration av anmälda brott.

Källa Polisen.

4.2 Brottstrender och händelser under 2024

Utifrån polisens och kommunens gemensamma trygghetsundersökning och kriminalstatistiken vet vi att Västerviks kommun är en kommun där invånarnas upplevda trygghet är bland de högre i polisregion Syd och att utsattheten för brott genomgående är relativt låg i jämförelse med riket. De flesta invånare varken begår brott eller utsätts för brott.

Brås statistik under 4.1 visar att antalet anmälda brott ökade i Västerviks kommun under 2023. Polisens lokala statistik från 2024 visar dock att detta rörde sig om en tillfällig ökning, det totala antalet polisanmälningar minskade under 2024 jämfört med 2023 och hamnar i nivå med anmälningsstatistiken för 2022. Anmälningarna om våldsbrott, bedrägerier och cykelstölder minskade under året medan anmälningarna om narkotikabrott låg på en ganska hög nivå. Polisen rapporterar att användandet av drogen Kristall (3-CMC) ligger på fortsatt höga nivåer i vår kommun.

Anmälningarna om skadegörelse ökade under 2024 och det hänger åtminstone delvis ihop med ett par brottsaktiva personer som vandaliserade fordon och fastigheter under sommaren.

Under sommaren och hösten var det ovanligt stort tryck på utlåningen av personlarm till anställda i kommunen. Det handlar om anställda i verksamheter inom omsorg, bistånd, skola och förskola som känt sig otrygga på jobbet, antingen på grund av hotfulla personer eller på grund av ensamarbete.

Kommunen och polisen fick i uppdrag att tillsammans arbeta för en lugnare sommar 2024. Resultatet blev bland annat fler fältare och personal från fritidsgårdarna i tjänst under sommaren, busstransport och lunch i dagkolloversamheten och feriepraktik till yngre ungdomar i behov av sysselsättning liksom riktade insatser mot enskilda ungdomar. Sommaren 2024 blev lugnare än sommaren innan. Även om det är svårt att veta vilka av de förebyggande insatserna som faktiskt fick effekt gjorde utfallet att samplaneringen fortsätter även inför sommaren 2025.

Kommunen ansökte om och fick tillstånd att vid behov få använda ordningsvakter i centrala Västervik. Tillståndet har använts vid ett tillfälle under året – i samband med det spontana nyårsfirande som brukar uppstå vid Fiskartorget.

Södra Västerviks stad drabbades av ett tiotal oförklarliga bränder under 2024 och början av 2025, framförallt under hösten och vintern. De flesta bränderna anlades i soprum, förråd och garage och det finns anledning att tro att de var anlagda. Polisen arbetar fortfarande med utredningen när detta skrivs.

Unga normbrytare i Västervik bedöms i huvudsak ägna sig åt traditionell ungdomsbrottslighet, det vill säga att de ingår i gäng med jämnåriga som i samförstånd förskjuter gränser och stegvis begår grövre brott. Detta till skillnad från den nätverkskriminalitet som vi ser i många större städer i Sverige och som kännetecknas av att äldre ungdomar rekryterar och tjänar pengar på barn som förmås att begå grova brott inom

ramen för den organiserade brottsligheten. Under 2024 har vi dock börjat se att ungdomar från Västervik har figurerat i gäng och tagit uppdrag från nätverkskriminella med sin bas i större städer.

Anmälningssstatistiken över våld i nära relation i Västervik följer kurvan i länet och i landet och det finns all anledning att tro att Sveriges problem är Västerviks problem. Det betyder att vi har ett folkhälsoproblem som kostar samhället stora pengar varje år och som skapar lidande för dem som utsätts och de barn som bevittnar våldet. Vi vet också att våld i nära relation driver våld på andra arenor – det finns kopplingar mellan att utsättas för eller bevittna våld i hemmet och att själv bli våldsutövare eller utsatt för våld.

Den lokala polisens närvaro i kommunen utmanas av flera anledningar. Dels handlar det om att lokala poliser från hela landet kommenderas till insatser mot den grova våldsbrottsligheten i större städer, dels beror det på att kommunen är hemvist för ett antal ungdomar med svår psykiatrisk problematik som kräver insatser från polisen med handräckningar och annat. Ofta blir transporterna långa och resurskrävande eftersom närmaste barn- och ungdomspsykiatriska vårdavdelning ligger i Kalmar.

Polisen lägger också resurser på att tillsammans med räddningstjänsten, Försvarmakten och andra myndigheter utveckla den civila beredskapen.

4.3 Organiserad brottslighet

Antalet skjutvapenrelaterade mord och sprängningar samt ekonomisk brottslighet har ökat kraftigt i Sverige under 2000-talet. Olika rapporter har sedan tidigare konstaterat att denna utveckling framför allt kan kopplas till den organiserade brottsligheten. När samarbetena mellan kriminella ökar, ställs hela samhället inför utmaningar på andra sätt än med enskilda gärningsmän. Sverige har fått färre men värre lagöverträdare, färre men grövre brott, och framför allt, fler brott som sker genom samarbeten.

Organiserad brottslighet kan delas in i fem olika miljöer eller organisationstyper; MC-gäng, maffia, gatugäng, nätverk och partiella organisationer (lösare nätverk). Den organiserade brottsligheten är inte begränsad till storstadsregioner eller utsatta områden - den förekommer i hela landet.

Däremot finns det skillnader i geografisk spridning beroende på vilken typ av kriminell miljö man tittar på. MC-gängen är fortfarande den dominerande kriminella miljön i Sverige och är mer etablerade i glesbygd än i storstadsregionerna. Gatugäng och nätverk finns också överallt i Sverige medan de partiella organisationerna främst återfinns i Stockholm och i polisregion Väst. Maffian är den minsta miljön om man tittar på antalet individer. De förekommer främst i urbana miljöer och har en stark lokal förankring som skapar möjligheter att nästla sig in i olika legala och politiska strukturer.

För att förebygga den organiserade brottsligheten behöver man rikta uppmärksamheten inte bara mot de kriminella, utan också mot de sårbarheter i samhällets organisering som måste reduceras för att motverka de allvarigare förändringar som organiserad brottslighet kan föra med sig. (Forskning.se, *Så går det till när organiserad brottslighet sprider sig*).

4.3.1 Lokala fakta

Västervik har såvitt känt inga kriminella MC-gäng på sin geografiska yta. Inte heller finns uppgifter om att kommunen skulle hysa maffia eller gatugäng. Däremot ser Polisen en ökning i vårt polisområde av kriminella som har kopplingar till kriminella nätverk och uppger att vi har barn i vår kommun som utfört våldsdåd i andra städer på uppdrag av nätverk.

4.3.2 Brottsförebyggande åtgärder på området

Kommunens uppdrag för att förebygga organiserad brottslighet handlar bland annat om att förebygga att barn och unga dras in i nätverk, att upptäcka tecken på maffialiknande strukturer och att förebygga alla typer av välfärdsbrott som är en viktig del av gängens inkomster. Mer om detta står att läsa under respektive kapitel här nedan.

4.4 Nätverkskriminalitet och normbrytande unga

Man skiljer på traditionell ungdomskriminalitet och grov ungdomsbrottslighet kopplad till kriminella nätverk. Den traditionella ungdomskriminaliteten kännetecknas av att den består av jämnåriga som tillsammans och i samförstånd gradvis utvecklar ett normbrytande beteende till grövre brottslighet. Nätverkskriminaliteten å andra sidan har en hierarkisk uppbyggnad där äldre tonåringar styrs av äldre kriminella medan de själva styr yngre barn och tonåringar som begår brott på uppdrag av de äldre. Socialiseringen eller rekryteringen av yngre till nätverken kan gå fort och ungdomarna kastas ofta in i grov kriminalitet utan eskalering. I nätverkskriminaliteten finns starka incitament att hålla kvar de yngre utförarna eftersom deras arbete är en förutsättning för de äldres inkomster, det är alltså svårt att backa och bryta sig loss ur nätverkskriminaliteten. En viktig aspekt är att rekrytering till eller socialisering in i gängen kan ske digitalt idag. Det spelar därför mindre roll var man bor eller om det finns etablerade gäng i närheten.

Ungdomsbrottsligheten har minskat i Sverige sedan 1990-talet både vad gäller brottsdeltagande och brottsfrekvens. Detta mönster går igen i många andra länder i västvärlden. Trenden syns tydligast för tillgreppsbrott medan våldsbrottsligheten ligger mer konstant och antalet lagförda narkotikabrott har ökat sedan 1990-talet. Förklaringar till den övergripande minskningen av ungdomskriminaliteten är att ungdomars vardag och rutinaktiviteter förändrats, att föräldrarnas kontroll har ökat och att ungdomarna dricker mindre alkohol än tidigare generationer. De har också mindre tid till ostrukturerade aktiviteter och vistas mindre i riskfyllda miljöer jämfört med förr. Samtidigt som vi ser en minskad ungdomsbrottslighet överlag har det grova våldet ökat – det våld som man kopplar till vapen, organisering och nätverk.

I Brås självrapporteringsenkät från 2022 uppgav omkring 50 procent av eleverna i årskurs 9 att de har begått ett brott senaste året. 40 procent av ungdomarna uppgav att de stulit något under det senaste året. Omkring en fjärdedel av pojkarna uppgav att de använt våld (oftast lindrigt). De flesta har bara begått ett eller ett par brott men det finns också en liten grupp som begått många brott. Den traditionella ungdomsbrottsligheten domineras av lindriga brott medan de allvarliga brotten är ganska ovanliga. Omkring en procent uppgav att de har rånat någon eller stulit en bil och omkring åtta procent uppgav att de har burit

kniv som vapen.

Ungdomar i nätverkskriminalitet begår grova brott som skjutningar, sprängningar och knivvåld. Detta frågar man oftast inte om i skolornas självrapporteringsenkäter utan här är kriminalstatistiken en mer tillförlitlig källa. Det är svårt att dra slutsatser om hur många ungdomar i Sverige som är involverade i den grova brottsligheten men en siffra baserad på uppgifter från polisen anger att det kan röra sig om uppemot 1 500 unga mellan 15 och 24 år. (Ungdomsbrottslighet – en kunskapsöversikt, Vetenskapsrådet 2024).

4.4.1 Lokala fakta

Efter en ganska stökig sommar 2023 där olika verksamheter som polisen, stadsbiblioteket, Västerviks resort, gallerierna inne i Västervik och fastighetsägare larmade om kaxiga ungdomar med hotfull attityd och en ökning av skadegörelse, stölder och droghantering satte kommunen och polisen in ett kluster av olika insatser. En del insatser riktades mot alla unga medan andra insatser riktades mot riskgrupper och enskilda individer. Sommaren 2024 blev betydligt lugnare än året innan.

Medarbetardialoger med vuxna i skolan, fältverksamheten och fritidsgårdarna pekar mot att den generella oron från vuxenvärlden i vår kommun handlar mer om psykisk ohälsa än kriminalitet även om det finns ett antal ungdomar som väcker oro hos vuxenvärlden på grund av misstänkt kriminalitet och droghantering.

Ungdomars brottslighet kopplade till nätverk är ofta grov men grova brott som rån och misshandel sker också inom ramen för den traditionella ungdomsbrottsligheten. I Västervik ser vi mest av den traditionella ungdomsbrottsligheten men vi har också ungdomar här som har kopplingar till organiserade nätverk i andra städer. Det handlar dels om unga som är uppvuxna i Västervik, dels om ungdomar som placerats i familjehem eller HVB-hem här.

Polisen ser en ökning i vårt polisområde av barn och unga som har kopplingar till kriminella nätverk och uppger att vi har barn i vår kommun som utfört våldsdåd i andra städer på uppdrag av nätverk. Vi måste räkna med att gängkriminaliteten letar sig hitåt alltmer i takt med att den nätverksbaserade kriminaliteten globaliseras och rekryteringen läggs ut på nätet.

Att förebygga gängkriminalitet står inte på något sätt i motsatsförhållande till att förebygga våld, traditionell ungdomskriminalitet, gangsterideal eller drogmissbruk. Våld, psykisk ohälsa, machonormer och utanförskap hänger ihop och måste hanteras som en helhet med flera komplexa delar.

Socialtjänsten

De senaste två åren har socialtjänsten varje år tagit emot knappt 2 000 anmälningar om oro för barn. Under 2024 baserades 27 procent av alla orosanmälningar på en oro för en ungs persons normbrytande beteenden. Inflödet av den typen av orosanmälningar var lägre än 2023 men fortfarande på en relativt sett högre nivå än vi sett före 2023.

Hos socialtjänsten kodas normbrytande som missbruk, brottslighet och skolsociala eller

psykiska problem och bryter man ned orosanmälningarna i dessa kategorier ser man att orsakskoden brottslighet blivit en vanligare orsak till orosanmälan de senaste två åren.

Socialtjänsten ser dock inte någon trend där den grova ungdomsbrottsligheten har ökat lokalt. Inte heller placerar socialtjänsten fler barn än tidigare på grund av normbrytande och den skriver inte fler åklagaryttranden nu än tidigare. Socialtjänsten har fortfarande ett lågt inflöde av ungdomar som dömts till ungdomsvård och ungdomstjänst men ser en liten ökning – från ett par stycken om året till tio ungdomar i år.

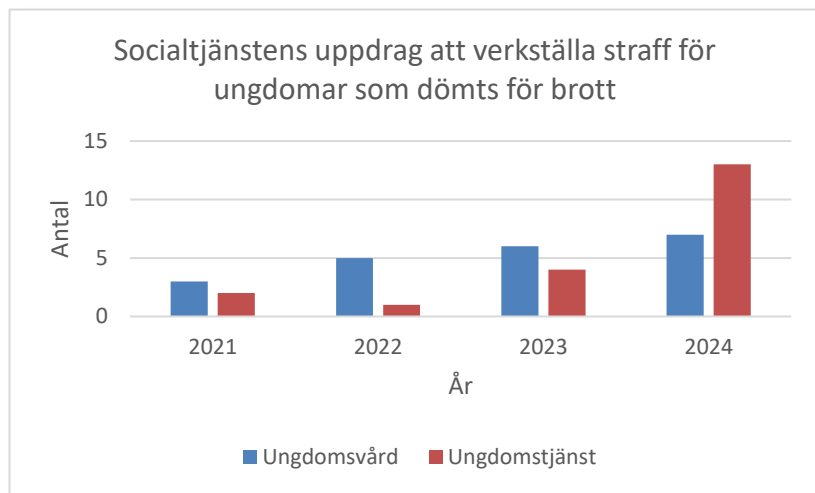
Källa: Socialtjänsten i Västerviks kommun

Källa: Socialtjänsten i Västerviks kommun

När man fyller 15 år är man straffmyndig och kan dömas för brott man begår. För unga upp till 21 år finns särskilda påföljder som ungdomsvård, ungdomstjänst, ungdomsövervakning och sluten ungdomsvård. Socialtjänsten ansvarar för att de två första påföljderna verkställs. Ungdomsvård är ett samtalsprogram som ibland är kombinerat med urinprov avseende narkotikaklassade medel. Ungdomstjänst innebär oavlönat arbete, mellan 20 och 150 timmar.

Socialtjänsten ser en hundraprocentig ökning för andra året i rad avseende utdömda påföljder. Ökningen år 2024 består av ansvar för ungdomstjänst, som nu är den dominerade påföljden.

Källa: Socialtjänsten i Västerviks kommun

Samverkan i SSPF

SSPF är en samverkansform mellan skola, socialtjänst, polis och fritid i syfte att tidigt uppmärksamma barn och unga som begår socialt normbrytande handlingar. SSPF implementerades i Västerviks kommun i början av 2024 och är till för att ge ett gemensamt och samordnat stöd till enskilda familjer och bidra till att deras barn inte utvecklar ett kriminellt beteende längre fram.

För närvarande bedrivs SSPF i projektform med finansiering från Tjustbygdens Sparbank. Under utredningen om införandet av SSPF bedömdes att det i Västervik kan handla om upp till tio ärenden per år. Att man under första året haft åtta aktuella ärenden är över förväntan. Under den första tiden har socialtjänsten identifierat utvecklingsområden som svårigheter i samverkan och liknande. Dessa kommer att adresseras under 2025.

Västerviks gymnasium

Västerviks gymnasium har en koncentration av normbrytande ungdomar på introduktionsprogrammet IM där ungdomar som inte har fullständiga betyg från grundskolan läser ikapp. På grund av svårigheterna med att få in tonåringar som suttit på HVB- eller SIS-hem direkt i skolans ordinarie verksamhet har gymnasiet avdelat lokaler där nykomna elever får en gradvis introduktion till skolan. Gymnasiet ser behov av en bättre överlämning av och samverkan kring unga som placeras i Västervik eller som kommer tillbaka efter en placering. Gymnasiet rapporterar också att de i år skickat fler unga än tidigare år för urinprovtagning på grund av misstankar om drogmisbruk.

Fritidsgårdarna

Fritidsgårdarna i Gamleby, Överum, Ankarsrum och Gunnebo tar emot barn från mellanstadieålder och ser det som en framgångsfaktor eftersom relationerna mellan personalen och eleverna finns på plats inför högstadiet. Mejeriet inne i Västervik välkomnar unga från sjuan och uppåt och sänkte under året den övre åldersgränsen till 18 år för att

minska risken för att äldre ungdomar rekryterar eller socialiserar in yngre ungdomar i kriminalitet. Mejeriet införde också ett digitalt medlemskort för att få bättre kontroll på vilka ungdomar som vistas på fritidsgården.

Polisen

Polisen är bekymrad över det grova våldet bland ungdomar i Sverige och de kopplingar som finns till ungdomar i vår kommun. Polisens satsning på områdespoliser riktar sig i stor utsträckning mot ungas kriminalitet och bekämpandet av droger. Också införandet av arbetssätten *SSPF* och *EST*, liksom den pågående utredningen om att införa *SIG* som beskrivs här nedan under 4.4.2, är en respons på de bekymmer kommunen och polisen ser kopplat bland annat till normbrytande unga, skadegörelse och droger.

4.4.2 Brottsförebyggande åtgärder på området

Arbetar förebyggande för att minska riskerna för normbrytande beteende hos barn och unga.

- Kommunen och polisen har en gemensam planering inför sommarlovet och mer vuxenresurser i tjänst under sommaren för att minska risken för destruktivt häng och normbrytande beteende.
- Skolorna arbetar systematiskt med värdegrundsfrågor kring exempelvis sex och samtycke.
- Kommunen erbjuder trygghetsskapande åtgärder i det offentliga rummet såsom fältare och fritidsgårdspersonal och stöttar ideella krafter som arbetar för ungdomars trygghet.
- Områdespolisgruppen som arbetar relationsskapande i lokalsamhället startades under våren 2023 och verkar i hela LPO Västervik. Gruppen utökades vid årsskiftet 2023/2024 och kommer att utökas med fler resurser under 2025.
- Lokalpolisområdet, område Västervik, kommer att ta emot fler aspiranter än tidigare.
- Polisen fortsätter arbetet med skolbesök.

Arbetar med ungdomar som har normbrytande beteenden

- Kommunens socialtjänst erbjuder brottsförebyggande insatser som rePULSE, en individuell behandling för utagerande unga, A-CRA som är en missbruksinsats för unga, det cannabisförebyggande programmet CPU och FFT som är en form av familjeterapi.
- Kommunen arbetar enligt modellen SSPF (Samverkan mellan skola, socialtjänst, polis och fritidssektorn) kring unga med normbrytande beteende.
- Kommunen nyanställde fyra fältare till socialtjänsten som ska arbeta uppsökande, förebyggande och relationellt.
- Polisen och kommunen utreder behovet av samverkan kring kriminella unga inom ramen för *SIG* (Sociala insatsgrupper) under våren 2025.
- Polisen och kommunen ska utveckla samverkan inom ramen för *arbetsmetoden Bob-råd*. Förkortningen Bob står för barn och unga i organiserad brottslighet och är ett regeringsuppdrag med det långsiktiga målet är hindra att barn och unga blir en del av kriminella nätverk och organiserad brottslighet.
- Polisen och kommunen ska utveckla samverkan kring kriminella som vill lämna den kriminella banan, så kallad *avhopparverksamhet*.

Arbetar uppsökande och erbjuder tidigt stöd till föräldrar som behöver det.

- Kommunen arbetar uppsökande och erbjuder tidigt stöd till föräldrar som behöver det, exempelvis genom att implementera det nya föräldrastödsprogrammet *Här kommer storken* som är ett samtalsstöd för grupper med blivande eller nyblivna föräldrar. Satsningen görs på familjecentralerna i kommunen där kommunen och regionen samverkar kring föräldrar och barn.
- Kommunen genomför en stor omställning av inledningen på kontakten med familjeenhetens behandlingsgrupp genom en stor satsning på arbetsmetoden ABC i syfte att stärka familjerelationer och hjälpa föräldrar att handskas bättre med vardagssituationer.
- Också metodstödet SES som erbjuds föräldrar som ska samarbeta efter en skilsmässa är ett exempel på förebyggande stöd till vårdnadshavare.

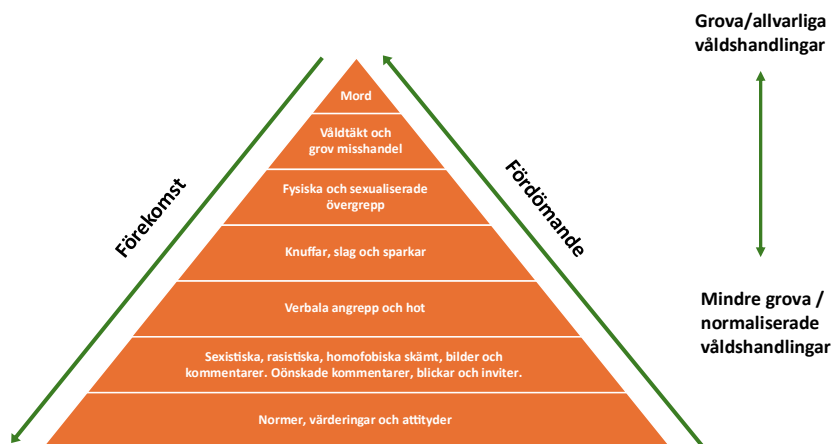
4.5 Våld i nära relation

Våld är ett samhällsproblem med många offer. Mobbade barn, barn som blir slagna hemma, offer för personrån och utsatta för våldtäkt, döda och skadade i gängkriminell kontext och kvinnor som misshandlas och dödas av sin partner. Våldet tar sig många olika uttryck, en del våld är vardagligt och socialt accepterat medan annat våld är grovt och tabubelagt. Våldet är cirkulärt; våld föder våld och de våldsamma har ofta själva varit offer för våld och det grova våldet föregås alltid av det lindriga som bildar basen i våldspyramiden. Det är i den nedre delen av våldspyramiden som kommunen har som störst möjlighet att påverka och på så vis minska eskaleringen till grövre våld.

Kvinnor och män är utsatta för våld på olika sätt, män råkar i högre utsträckning ut för våld i offentligheten medan kvinnor är mer utsatta för våld i hemmet. Kvinnor är betydligt mer utsatta för sexuellt våld än män och männen är oftare förövare av våld riktat mot både kvinnor och andra män.

I det här kapitlet presenteras området våld inom ramen för kärleksrelationer och barnmisshandel. Fakta om våld i det offentliga rummet eller i halvoffentliga miljöer som skolan presenteras i kapitel 4.8.

Våldspyramiden

Källa: MÄN

Till kategorin våld i nära relation räknas bland annat försök till mord eller dråp, misshandel, olaga tvång, olaga hot, grov fridskränkning och olika typer av sexualbrott begångna inom ramen för en kärleksrelation. Våld i nära relationer kännetecknas av att den som utsätts har en partnerrelation med och starka känslomässiga band till förövaren. Detta försvårar möjligheten till motstånd och uppbrott. Våldet sker vanligtvis inomhus i offrets egen bostad och ökar i allvar och intensitet ju längre relationen pågår.

Mäns våld mot kvinnor definieras av Världshälsoorganisationen (WHO) som ett utbrett folkhälsoproblem och en kränkning av de mänskliga rättigheterna. Våld orsakar omfattande lidande och negativa hälsoeffekter för en betydande andel av den kvinnliga befolkningen. I de flesta länder uppgår denna andel till mer än 20 procent, så också i Sverige. Utöver de direkta fysiska skadorna (exempelvis benbrott, hjärnskakning och tandskador) ökar det även risken för att drabbas av kroniska sjukdomar. Forskning visar att kvinnor som utsätts för misshandel oftare genomgår psykiatrisk behandling. Risken för självmord är också större. Våldsutsatta är dessutom mer benägna att missbruka alkohol och andra droger liksom att drabbas av kronisk smärta, fibromyalgi, mag- och tarmsjukdomar samt posttraumatiskt stressyndrom, PTSD.

Det framgår av kriminalstatistiken att anmälningarna om våld i nära relation mot vuxna mer än tredubblats sedan 2017. Kurvan ser likadan ut i Västervik som i Kalmar län och i riket som helhet. Experter från polisen och Nationellt centrum för kvinnofrid tror att ökningen beror på att fler vågar anmäla övergrepp efter metoo-debatten. Våld i nära relation är en typ av brott som dras med stora mörkertal. Brottsförebyggande rådet gör uppskattningen att åttio procent av våldet som äger rum i en nära relation inte polisanmäls.

Forskning visar att kvinnor i jämförelse med män oftare utsätts för grovt, upprepat och kontrollerande våld från en partner. Det är också betydligt vanligare att kvinnor utsätts för sexuellt våld i nära relationer. När det gäller det som i studier kallas "mindre allvarliga former av våld" drabbas kvinnor och män i liknande utsträckning.

Barn som bevittnar våld i nära relation befinner sig i en oerhört utsatt situation. Det är ett svårt trauma för ett barn att se en trygghetsperson som barnet älskar utsättas för våld. Vid våld i nära relation behöver barnet många gånger också leva med den traumatiska insikten att den som utövar våldet också kan vara en trygghetsperson som de älskar. Barn som bevittnar våld hemma löper också större risk att själv utsättas för våld och att bevittna och utsättas för våld är starka riskfaktorer för missbruk, psykisk ohälsa och egen kriminalitet.

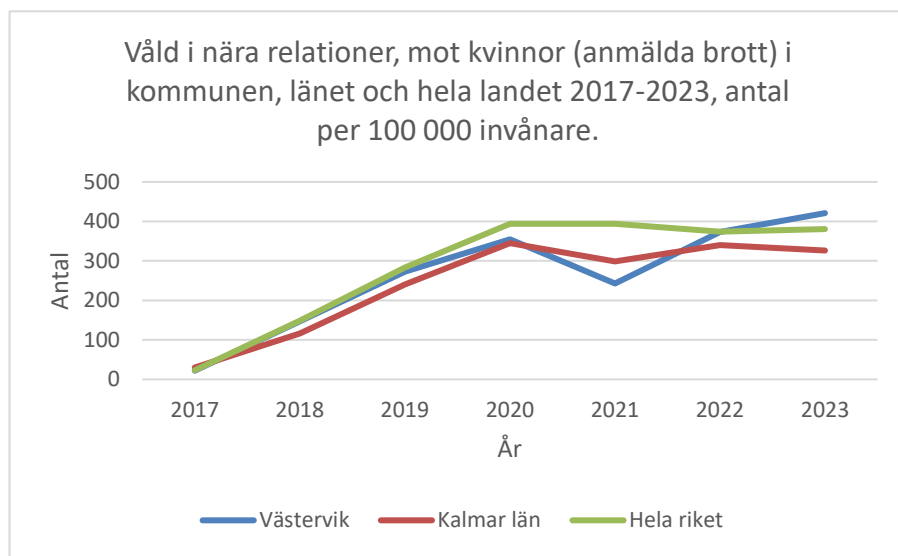
4.5.1 Lokala fakta om våld i vuxnas relationer

Kriminalstatistik

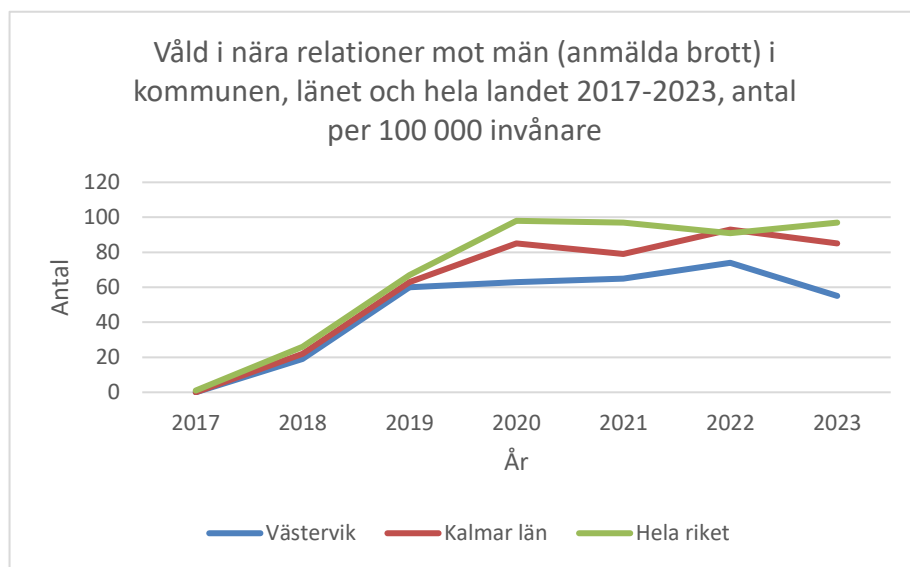
Anmälningsstatistiken över våld i nära relation i Västervik följer kurvan i länet och riket och det finns all anledning att tro att Sveriges problem är Västerviks problem. Det betyder att vi har ett folkhälsoproblem som kostar stora pengar varje år och som skapar ett enormt lidande för dem som utsätts och de som bevittnar våldet.

Statistiken som handlar om våld i kärleksrelationer dras med stora mörkertal. Det betyder att det bara är en liten del av våldet som förekommer i relationer som faktiskt polisanmäls.

Därför blir omfångsundersökningar där respondenterna själva anger sin utsatthet ett mycket viktigt komplement till kriminalstatistiken.

Källa: Brå

Källa: Brå

Självrapporterad utsatthet

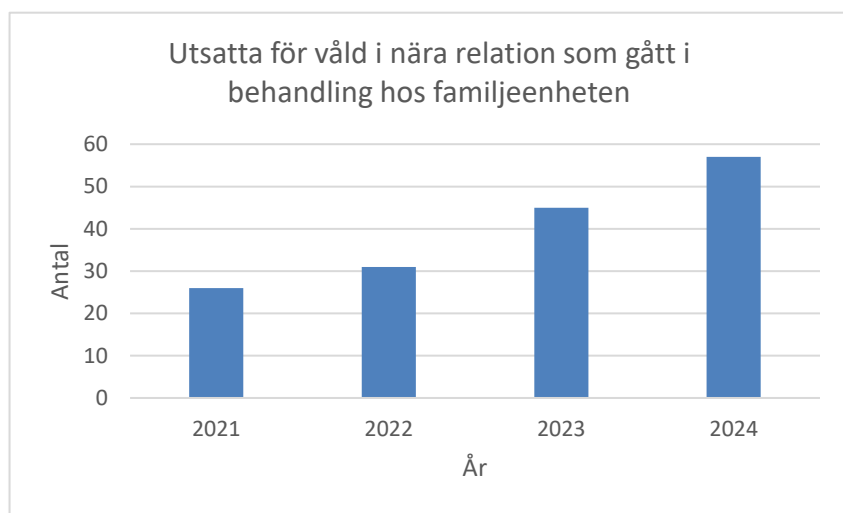
Omfångsundersökningen *Våld och hälsa* visar att var femte kvinna i Sverige någon gång under sitt vuxna liv hade utsatts för upprepat och systematiskt psykiskt våld av tidigare eller aktuell partner. Var femte kvinna uppgav också att de någon gång under sitt liv hade utsatts för allvarligt sexuellt våld. Forskning visar att äldre kvinnor är särskilt utsatta för våld i nära relation. Detta är mycket allvarligt eftersom det rör sig om en utsatt målgrupp.

Socialtjänstens individ- och familjeomsorg

Våldsutsatta i Västervik kan ansöka om bistånd hos socialtjänstens myndighetsenhet för att få bistånd kopplat till våld i nära relation. Antalet ansökningar har de senaste fem åren legat

mellan tio och 17 personer per år. Vårdsutsatta kan också söka råd och stöd direkt hos socialtjänstens familjeenhet. Familjeenheten ser en ökning av sådana individuella ärenden där den enskilde är i en relation med våld eller har brutit upp från en våldsam relation. Sedan år 2021 har den typen av behandling ökat med omkring 100 procent. Ärendena är främst i form av service, där den enskilde själv kontaktar familjeenheten för stöd och hjälp kring sin våldsutsatthet.

Familjeenheten bedömer att den grupp av våldsutsatta som får stöd där endast utgör en liten del av de vuxna som är våldsutsatta i kommunen. Det kan finnas överlappningar i statistiken mellan myndighetenheten och familjeenheten.

Källa: Socialtjänsten i Västerviks kommun

Vuxnenheten inom socialtjänstens individ- och familjeomsorg erbjuder stöd till den som utövar våld och vill sluta. Det förs ingen statistik över hur många som sökt hjälp för att sluta utöva våld men efterfrågan på den typen av stöd är mycket låg.

Kvinnojouren Vändela

Kvinnojouren Vändela har verkat i Västervik sedan 1984 och är medlemmar i Unizon. Utöver stödjande kontakter har Vändela en lägenhet där utsatta kan bo tillfälligt. Jouren bedriver också påverkans- och informationsarbete genom inbjudna föreläsare och andra aktiviteter.

Kvinnojouren har telefontid varje kväll och en tjejjour som man kan chatta med varje söndag. I telefonsamtalen jobbar jouren framför allt med kvinnor som är bosatta i Västerviks kommun medan tjejjouren vänder sig till tjejer i hela Sverige. Jouren har haft 156 samtal och 97 chattar under 2024. De vanligaste problemen som diskuterades i telefonsamtalen var psykiskt våld, fysiskt våld och psykisk ohälsa. De vanligaste problemen som lyftes i tjejj chatten var fysiskt våld, psykosociala problem i familjen samt kärlek och relationer. Kvinnojouren för ingen statistik över unika kontakter utan de samtal och chattar som jouren haft under året är det totala antalet kontakter och vissa av dessa kan vara med samma kvinna.

4.5.2 Våld i ungas relationer och våld mot barn

Våld i nära relation börjar inte i vuxnas relationer. Tvärtom visar undersökningar att unga är mer utsatta för våld i kärleksrelationer än vuxna. Vanligast är att en kille utövar våld mot sin flickvän, men det kan också se ut på andra sätt. Våld kan förekomma i alla slags relationer, som heterorelationer, samkönade relationer och queera relationer.

I en undersökning som Socialstyrelsen genomfört framkommer att unga ofta saknar kunskap om vad som är våldsamt, kränkande eller kontrollerande beteende i en nära relation. Kompisarnas åsikter får då ofta stor betydelse och blir referensram istället för vuxenvärlden. Dessa nationella resultat får stöd i medarbetardialoger i Västerviks kommun.

Brå uppger att 23 procent av unga tjejer och 14 procent av unga killar har varit utsatta för våld i en relation. Våld i ungas relationer är ett stort och allvarligt samhällsproblem som påverkar ungas liv och hälsa. Vuxenvärldens reaktioner och stöd är ofta avgörande för unga, och kunskap om hur våldet kan se ut är mycket viktigt för att det ska kunna upptäckas och förebyggas.

Sverige var först i världen med att införa ett förbud mot aga 1979. Trots det utsätts tusentals barn för våld och övergrepp i hemmet i Sverige varje år och mörkertalet är troligen stort. Förutom att själva våldsutsattheten leder till lidande i sig, leder våldsutsattheten också till fysisk och psykisk ohälsa bland barn. Barn kan bli utsatta för våld på olika arenor och av olika förövare men vanligast är att bli utsatt av en vuxen i familjen. De som far mest illa är barn som utsätts för flera former av våld, till exempel av förälder, i skolan och digitalt.

Med våld mot barn avses en rad saker:

- alla former av fysiskt eller psykiskt våld
- skada eller övergrepp
- vanvård eller försummelse
- misshandel eller utnyttjande
- sexuella övergrepp mot barn.

I en nationell kartläggning från 2016 genomförd av Allmänna Barnhuset rapporterade de tillfrågade tonåringarna att 16 procent av dem upplevt psykisk misshandel från en vuxen, elva procent hade utsatts för allvarlig fysisk misshandel och fem procent hade utsatts för barnmisshandel vid upprepade tillfällen. Enligt en undersökning från Rädda Barnen har omkring vart sjunde barn i Sverige blivit slaget av en vuxen.

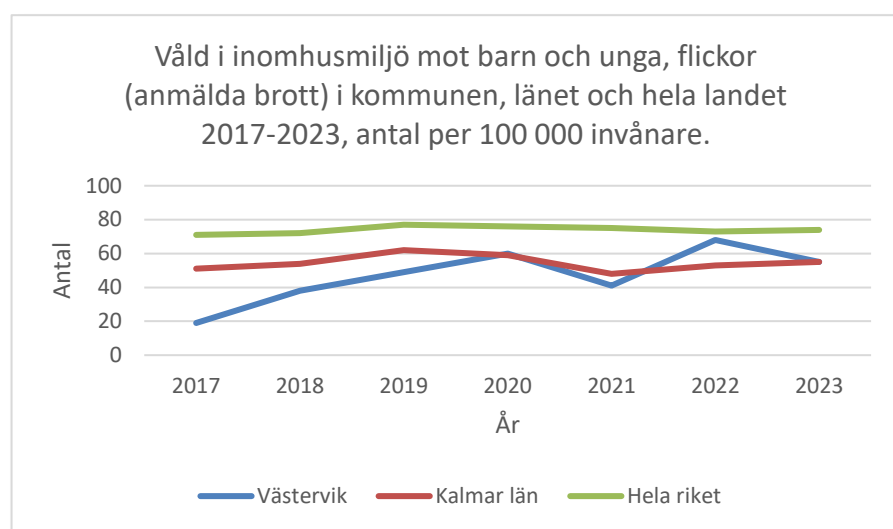
4.5.3 Lokala fakta om våld i ungas relationer och våld mot barn

Kriminalstatistik

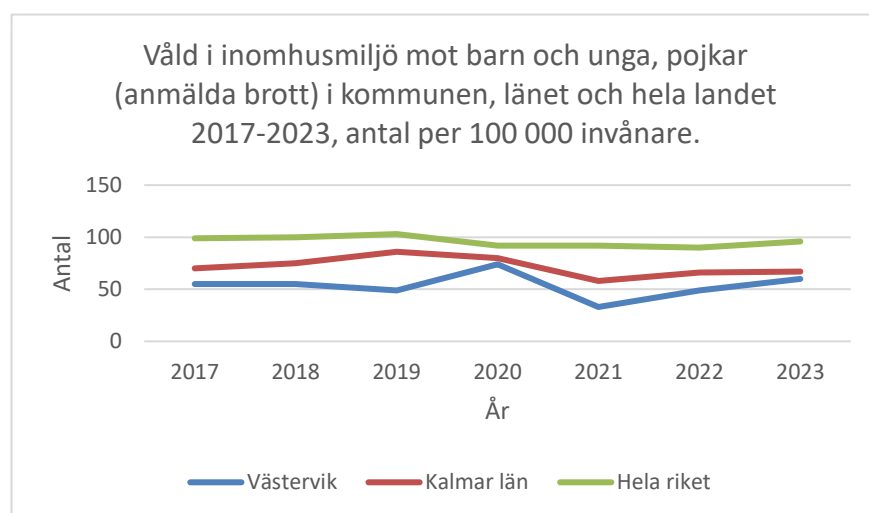
När det gäller våld mot unga görs en annan uppdelning av kriminalstatistiken än när det gäller vuxna. De unga har ingen "våld i nära relation"-statistik utan här delas brotten upp efter om det begåtts inomhus eller i offentlig miljö – inom båda kategorierna ryms våld mellan både bekanta och obekanta. Bakom siffrorna om brott i inomhusmiljö kan det alltså finnas exempelvis misshandel i hemmet, våld i skolan, våld i ungas nära relationer och våld mellan obekanta.

I jämförelse med den självrapporterade utsattheten är det en bråkdel av våldet mot unga

som faktiskt polisanmäls.

Källa: Brå

Källa: Brå

Självrapporterad utsatthet

LUPP

Västerviks kommun genomför var tredje år en uppföljning av den lokala ungdomspolitiken (LUPP), Senaste undersökningen gjordes 2024 då 538 ungdomar mellan 13 och 16 år svarade på frågor om fritid, skola, politik och samhälle, trygghet, hälsa, arbete och framtid.

I undersökningen uppgav tre procent av tjejerna och sju procent av killarna att de utsatts för misshandel under de senaste sex månaderna. Det framgår inte i vilken kontext misshandeln ägt rum. I samma enkät svarade ungdomarna på frågor om sin utsatthet för sexualbrott. Fyra procent av tjejerna och två procent av killarna uppgav att de utsatts för sexuellt våld de senaste sex månaderna (LUPP 2024)

Ungdomsmottagningen

Ungdomsmottagningen i Västerviks kommun möter unga som är utsatta för våld i relation och unga i behov av stöd kring sådant som sexuell hälsa och relationer. Kommunens medarbetare där för inte journal över besöken och kan således inte bidra med statistik men gjorde 2023 en uppskattning av att minst 25 tjejer per år berättar om våldtäkter. Många fler berättar om sexuella övergrepp av andra slag och omkring 70 procent av de tjejer som berättar om övergrepp har utsatts inom ramen för en relation.

4.5.4 Brottsförebyggande åtgärder på området

- Kommunen deltar i processledarutbildningen En kommun fri från våld i syfte att öka kunskapen om våld och att sätta hela kommunkoncernen i rörelse i det våldsförebyggande arbetet.
- Kommunen planerar att ta fram vision, mål och handlingsplan för ett våldspreventivt arbete för hela kommunkoncernen.
- Socialtjänstens individ- och familjeomsorg erbjuder stöd och behandling till både våldsutsatta och våldsutövare.
- Kommunens skolor har ett värdegrundsbarnarbete som hålls levande under läsåret. Skolorna ska redovisa tillbud och kränkningar till barn- och utbildningsnämnden och arbeta aktivt för nolltolerans mot kränkningar. Anmälningarna sammanställs och går igenom på respektive skola.
- Skolorna arbetar för att främja skolnärvaro eftersom elever som inte är i skolan löper större risk att hamna i utanförskap.
- Skolorna har ett jämlikhetsarbete för att på breddnivå motverka diskriminering utifrån diskrimineringslagen.
- Vissa skolor arbetar med metoden *PAX* i skolan och på fritids för att elever som har svårt att kunna reglera sina impulser ska tränas i detta under ordnade former.
- Vissa skolor använder metoden *Den magiska sjuan* i klassrummen för att skoldagen ska vara tydlig för eleverna och därigenom minska elevers oro.
- Skolan arbetar med sexualitet, samtycke och relationer - bland annat med materialet *Stopp min kropp*.
- Polisen utvecklar arbetet med särskilt utsatta brottsoffer, som exempelvis utsatta för våld i nära relation.
- Polisens *operation Beta* är en nationell satsning på att minska våld i nära relation genom att lägga ett ökat tryck och fokus på män som misshandlar kvinnor. Operationen är igång och kommer utökas under kommande år.
- Polisen har infört rutiner för att hålla en tätare kontakt med personer som meddelats kontaktförbud mot en annan person för att minska risken för överträdelser.
- Polisen och kommunen samverkar kring det årligen återkommande nationella initiativet *Vecka 47 – En vecka fri från våld*.
- Polisen och kommunen har ett upparbetat samarbete med *Västerviks kvinnojour Vändela*.
- Västerviks Bostads AB arbetar med initiativet *Huskurage* som förebygger våld i hemmet genom att uppmuntra grannar att bry sig om varandra.

4.6 Hedersförtryck och hedersvåld

Hedersrelaterat våld och förtryck bygger på föreställningen att en familjs heder främst är beroende av hur flickor och kvinnor i familjen beter sig men även pojkar och män kan skada hedern om de till exempel inte beter sig enligt strikt definierade könsroller. Förlusten av heder kan ha stora konsekvenser för en familj, både socialt och ekonomiskt. Därför kan rädslan att förlora hedern eller uppfattningen att man har förlorat den, leda till drastiska våldshandlingar. Det finns en rad olika beteenden som kan anses skada hedern. De tydligaste överträdelserna av hedersnormer är sex före äktenskapet eller att en gift kvinna inte beter sig "kyskt". För att skydda familjen från förlust av hedern kontrolleras den kvinnliga sexualiteten. Det görs genom till exempel kontroll av klädsel, vem hon träffar och vem hon är vän med.

Hedersrelaterat våld kan ha olika uttryck och sträcker sig från begränsningar av vardagliga val till ett liv under extrem kontroll. Det kan handla om fysiska bestraffningar och i värsta fall mord. Våldsuttrycken liknar på många sätt våld i nära relationer. Också hedersrelaterat våld kan delas in i bland annat psykiskt, fysiskt, socialt, sexuellt och materiellt våld. Uttryck som är utmärkande för hedersrelaterat våld är könsstympning, barnäktenskap och tvångsgifte. Det kan också handla om att en person förs ut ur landet i syfte att bli bortgift eller "uppfostrad". Hedersvåld skiljer sig från andra typer av våld i nära relation genom att det inte är en enskild plågoande som står för våldet utan ett helt kollektiv av män och kvinnor som hjälps åt att upprätthålla hedern.

Kartläggningar bland unga i svenska större städer visar att knappt tio procent av ungdomarna lever med kollektivt legitimerat våld och uppemot 20 procent begränsas av oskuldsnormer.

4.6.1 Lokala fakta

Västerviks gymnasium flaggar för att de oftare nu än för några år sedan hanterar ärenden där unga lever under hedersförtryck.

4.6.2 Brottsförebyggande åtgärder på området

- Kommunen kartlägger i skrivande stund förekomsten av hedersnormer och hedersförtryck bland ungdomar som bor i kommunen och ska presentera resultatet under 2025. Kartläggningen kommer att ligga till grund för kommunens fortsatta arbete på området.

4.7 Välfärdsbrottslighet och annan kriminell ekonomi

Den grova organiserade brottsligheten snurrar med hjälp av den kriminella ekonomin som består av bland annat svarta löner, bedrägerier, välfärdsbrottslighet och vinster från narkotikahandel.

Välfärdsbrott handlar om att offentliga utbetalningar inom välfärdssystemet betalas ut på felaktiga grunder. Det inkluderar bidragsbrotten, där en enskild får för mycket bidrag utbetalt. Det kan till exempel vara ekonomiskt bistånd, föräldrapenning, sjukpenning eller arbetslöshetsersättning. Det kan också handla om aktörer som inte följer de avtal som de

ingått med kommun, region eller stat eller andra oegentligheter och brott så som bedrägerier. Valfärdsbrottsligheten har dels ekonomiska följder, dels följder i form av kvalitetsbrister, exempelvis genom att seriösa aktörer inte kan konkurrera med dem som fuskar i samband med upphandlingar.

De kriminella gängen drivs av pengar och för att stoppa den organiserade brottsligheten måste samhället komma åt deras finansiella resurser. Traditionellt har narkotikamarknaden varit den största intäktskällan för gängen men numera genererar valfärdsbrottsligheten större brottsvinster. Uppskattningar av den kriminella ekonomins omfattning i Sverige indikerar att den omsätter uppemot 150 miljarder kronor årligen. Vinsterna återinvesteras i både den legala och illegala marknaden och göder den organiserade brottsligheten.

Frågan om valfärdsbrott är också kopplad till riskerna för att vi får in fel personer i våra verksamheter, människor som är infiltratörer eller möjliggörare för organiserad brottslighet eller som utnyttjar arbetet och arbetsverktygen för att begå brott.

Angrepp på utbetalande valfärdssystem utgör ett av de allvarligaste hoten både när det kommer till påverkan på den myndighetsgemensamma satsningen och på samhället i stort. Brottsligheten bedöms ha expanderat och såväl staten som kommunerna och regionerna är måltavlor. På nationell nivå ser vi stora satsningar mot valfärdsbrottsligheten, ett exempel är den nya Utbetalningsmyndigheten som ska hindra parallella utbetalningar ur olika valfärdssystem.

Under året kom en ny lagstiftning om självständigt förverkande som ger polisen rätt att beslagta pengar och värdeföremål som inte kan förklaras med legala inkomster. Detta förväntas ge goda effekter.

4.7.1 Lokala fakta

Vi ser ingen systematisk infiltration i våra valfärdssystem men genom att förebygga den valfärdsbrottslighet som förekommer hos oss med goda rutiner och kontroller i upphandling, utbetalningar, bistånd och rekrytering så stämmer vi i bäcken. Arbetet med att försvåra för den organiserade brottsligheten och den kriminella ekonomin på lokal nivå kommer att vara i fokus och utvecklas under de kommande åren.

Polisen i region Syd har den kriminella ekonomin som en av sina strategiska inriktningar.

4.7.1 Brottsförebyggande åtgärder på området

Utveckla arbetet mot valfärdsbrottslighet genom att kartlägga var riskerna finns och genom ett systematiskt förebyggande arbete.

- Kommunen samverkar med andra myndigheter mot organiserad brottslighet i nätverket Tistel och planerar att utveckla arbetet ytterligare.
- Kommunen ska genomföra av en kartläggning av de organisatoriska förutsättningarna för ett systematiskt arbete mot valfärdsbrott, med målet att stärka både den interna kontrollen och samverkan med externa aktörer.
- Kommunen begär att arbetssökande visar registerutdrag från brottsregistret i samband med rekrytering till äldreomsorgen och omsorgen om funktionsnedsatta.

- Polisen och kommunen ska utveckla samverkan kring självständigt förverkande.

4.8 Brott i offentlig miljö

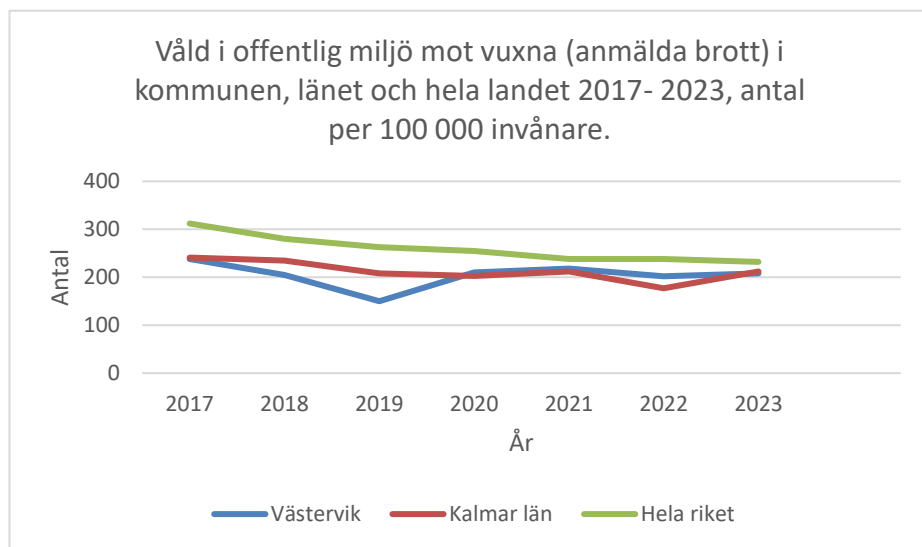
I detta kapitel samlas typer av brott som begås i den lokala offentlig eller halvoffentlig miljön - brott som riskerar att skapa rädsla för att vistas på vissa platser eller röra sig ute under vissa tider.

4.8.1 Vålds- och sexualbrott i offentlig miljö

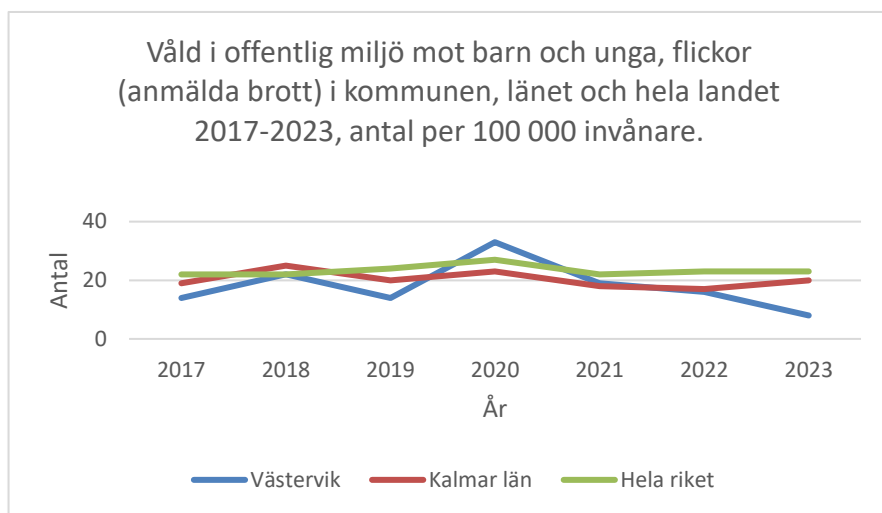
4.8.1.1 Lokala fakta

Kriminalstatistik

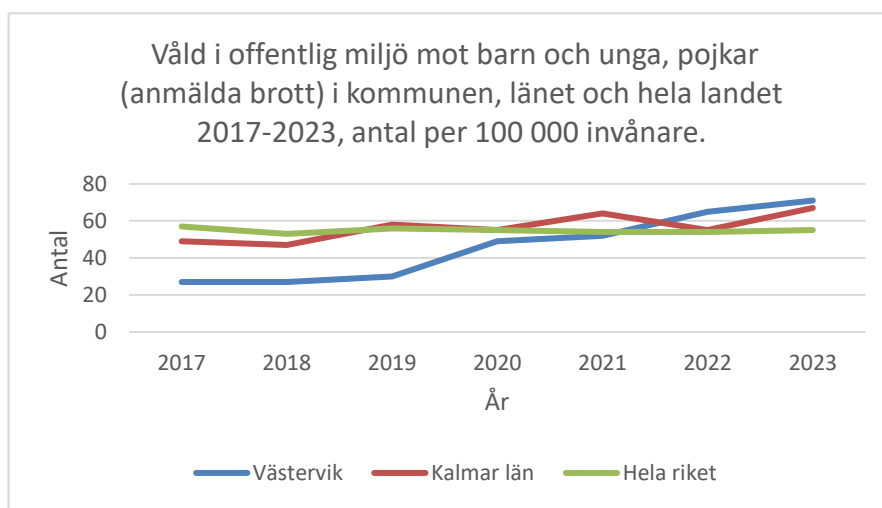
Omkring 80 vuxna personer i kommunen polisanmälde att de utsatts för våld i offentlig miljö under 2023 och det är siffror som följer föregående års statistik. När det gäller flickors utsatthet för våld i offentlig miljö har anmälningarna minskat över tid, tre flickor polisanmälde att de utsatts under 2023. För pojkar går kurvan åt andra hållet med en trend av fler polisanmälningar för varje år sedan (åtminstone) 2017. Under 2023 anmälde 26 pojkar att de utsatts för våld i offentlig miljö. Anmälningar om personrån mot unga har gått ifrån inga anmälningar alls i flera år till att stiga kraftigt 2023 vilket kan hänga ihop med att sommaren 2023 präglades av ovanligt mycket ungdomskriminalitet i offentliga miljöer inne i Västervik.

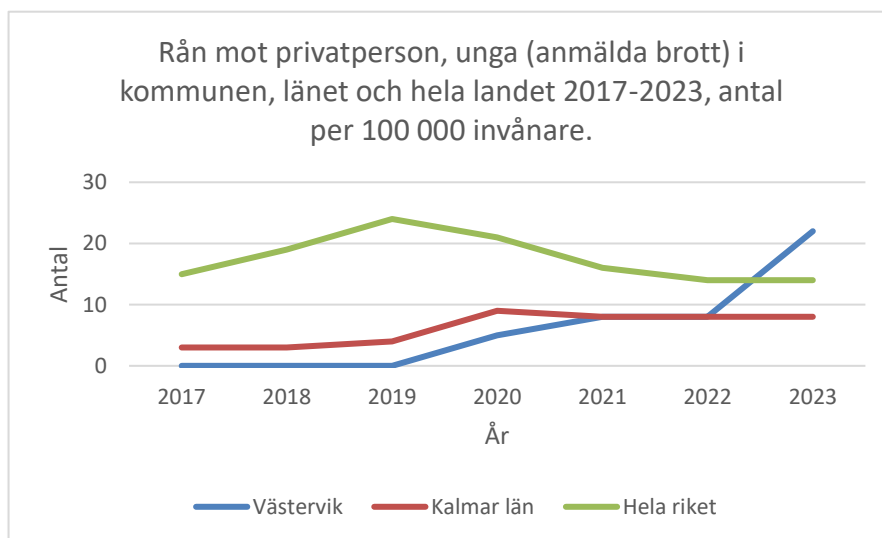
Källa: Brå

Källa: Brå

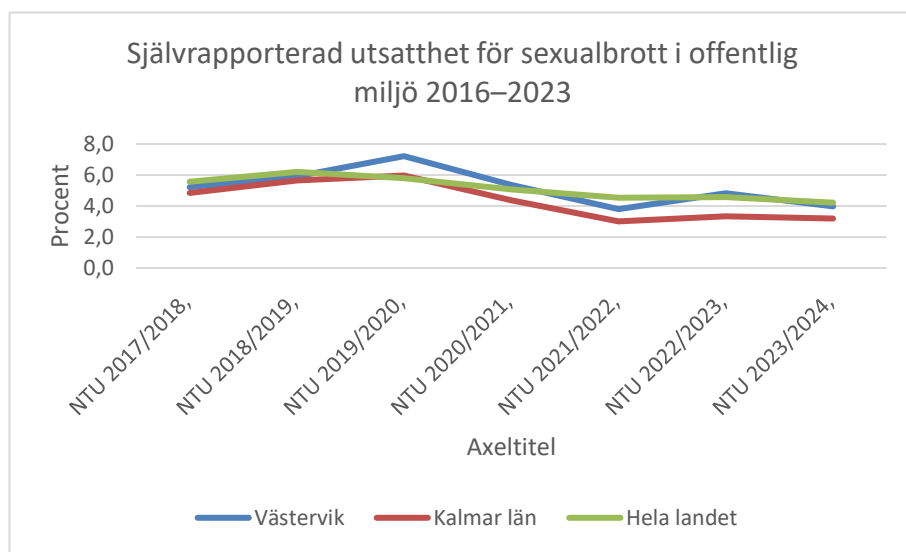
Källa: Brå

Källa: Brå

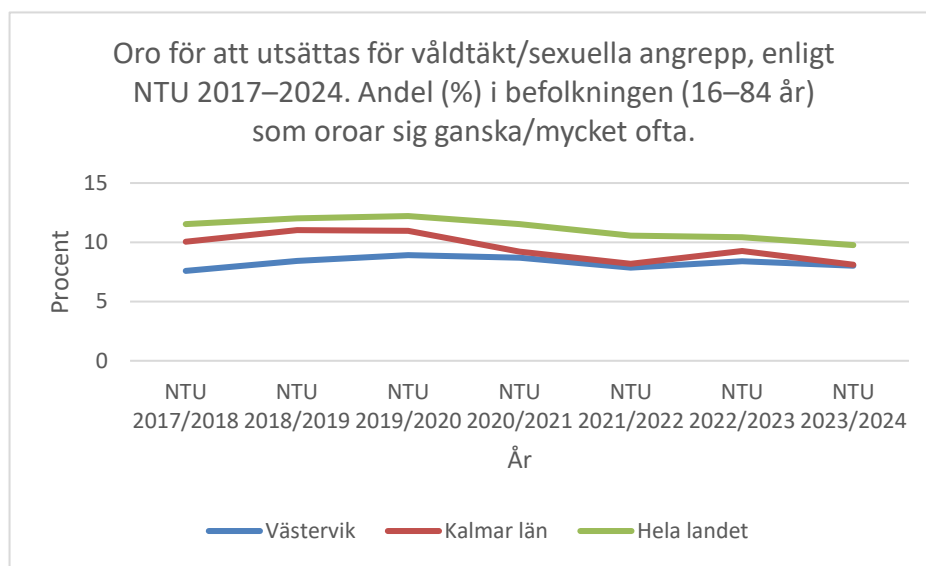
Självrapporterad utsatthet

Den självrapporterade utsattheten för sexualbrott i offentlig miljö bland män och kvinnor är fyra procent i Västerviks kommun.

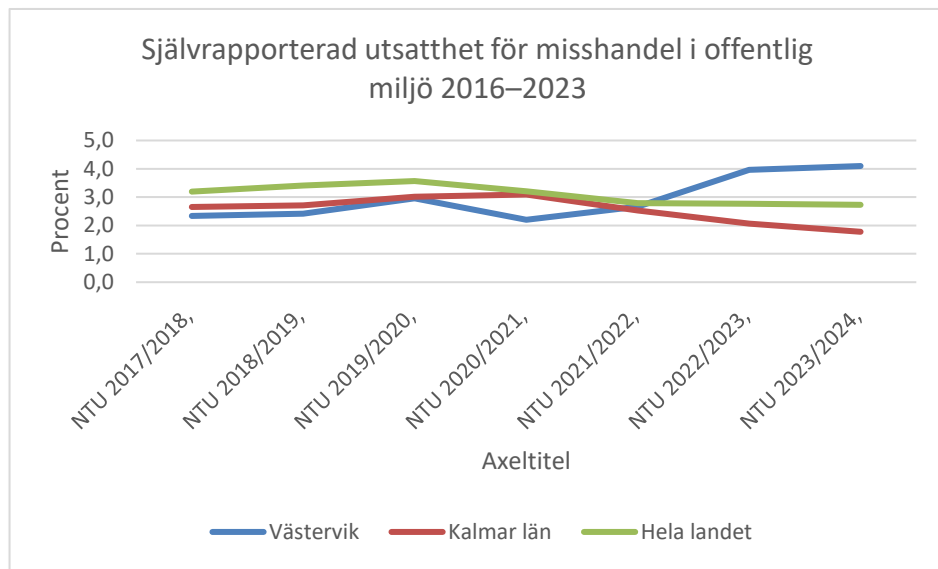
Källa: NTU

Självrapporterad oro för att utsättas

Källa: NTU

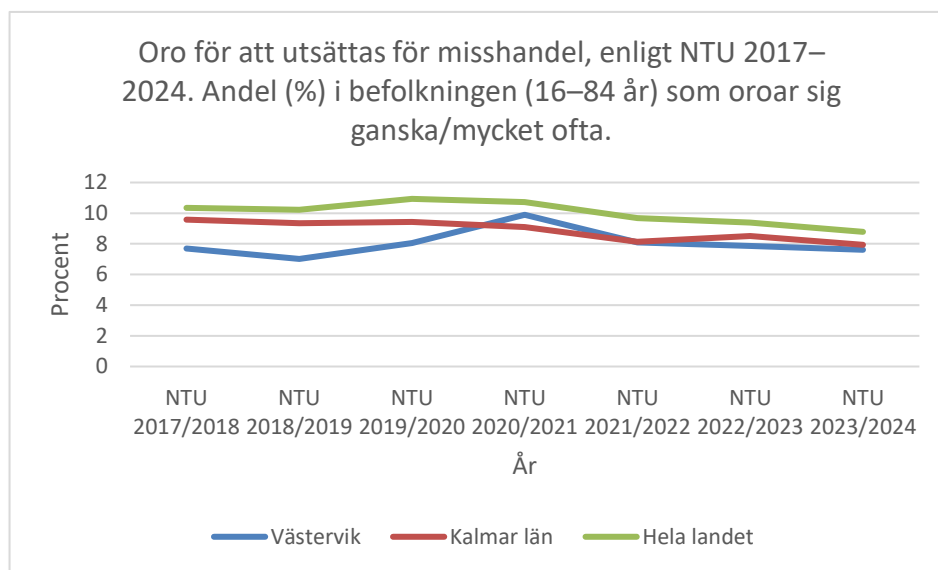
Fyra procent av kommuninvånarna rapporterar i den Nationella trygghetsundersökningen (NTU) att de utsatts för våld i offentlig miljö. Detta är en lika stor andel som rapporterar att de utsatts för sexualbrott i offentlig miljö. Notera att Västerviksborna rapporterar en högre utsatthet för misshandel i offentlig miljö än invånarna i riket och länet.

Källa: NTU

Självrapporterad oro för att utsättas

Den nationella trygghetsundersökningen (NTU) visar att åtta procent av invånarna i Västerviks kommun oroar sig för att bli misshandlade.

Källa: NTU

LUPP

Västerviks kommun genomför var tredje år en uppföljning av den lokala ungdomspolitiken (LUPP). Den senaste undersökningen gjordes 2024 då ungdomar mellan 13 och 16 år svarade på en enkät om fritid, skola, politik och samhälle, trygghet, hälsa, arbete och framtid.

I undersökningen uppgav 26 procent av tjejerna att rasism och mobbing förekommer i deras skola, nio procent att sexuella trakasserier förekommer i skolan och 16 procent att våld förekommer i skolan. Bland killarna uppgav 28 procent att mobbing förekommer på

skolan, tio procent att där förekommer sexuella trakasserier, 21 procent att våld förekommer i skolan och 32 procent att rasism förekommer i skolan.

I skolans analys av LUPP-resultaten pekar man på att det är förekomsten av rasism som sticker ut i vår kommun. I jämförelse med tidigare LUPP-undersökningar ser problemet med rasism ut att ha ökat.

I samma undersökning uppgav sex procent av flickorna att de utsatts för mobbing, trakasserier eller utfrysning under en längre period de senaste sex månaderna och 24 procent att de utsatts enstaka gånger under samma tid. Bland pojkarna var motsvarande andel fem procent respektive tio procent.

I dialog med personal som arbetar med barn och unga framhålls en ökning de senaste åren av det som brukar betecknas som lindrigt våld, alltså kränkande språk liksom rasistiska, homofoba och sexistiska attityder.

4.8.1.2 Brottsförebyggande åtgärder på området

Se under 4.5.4

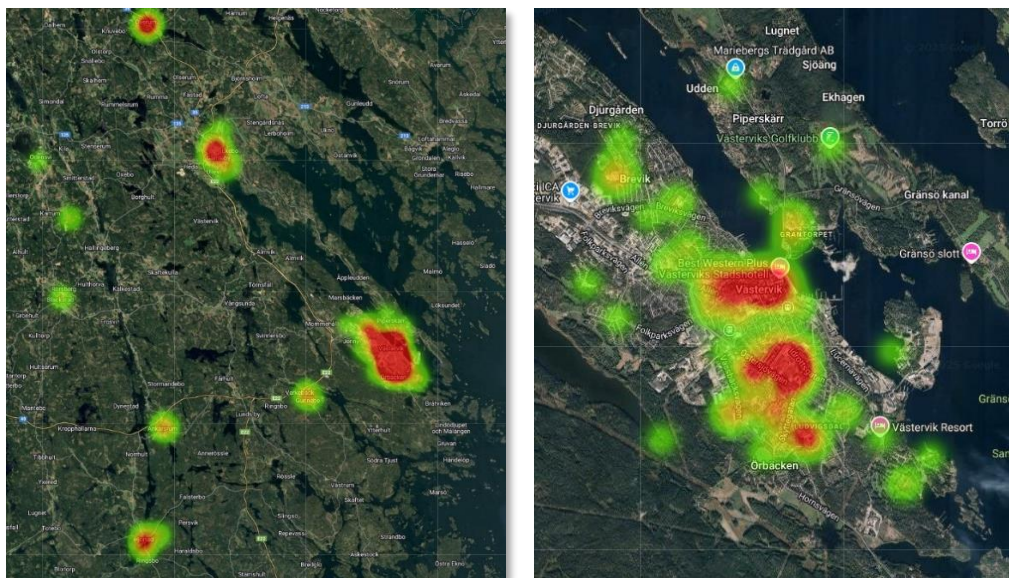
4.8.2 Brottskoncentrationer på platser

4.8.2.1 Lokala fakta

Kommunen använder arbetsmetoden EST för att varje vecka kartlägga brott och otrygghet i offentlig och halvoffentlig miljö med hjälp av rapportörer runt om i kommunen.

EST är en förkortning för Effektiv samverkan för trygghet och kommunen använder det digitala EST-verktyget Embrace där medarbetare och nyckelpersoner från näringslivet och regionen varje vecka rapporterar in brott och otrygghetsincidenter. Rapporteringen ger en bild över var och när otrygghet och brott förekommer i kommunen och innehåller inga personuppgifter. Rapporterna visualiseras på en kartbild i systemet Embrace och veckolägesbilden diskuteras i räddningstjänstens fredagsmöten som hålls varje fredag året om i samverkan med aktörer från kommunen, polisen och regionen. Arbetssättet gör det således lättare att upptäcka brottskoncentrationer kring tider och platser, att prioritera resurser och att samverka. För att fördjupa kartläggningen kan gemensamma möten hållas med dem som verkar och vistas på ett område som upplevs som stökigt eller otryggt. Arbetet har hittills gett goda effekter samtidigt som det finns gott om förbättringspotential.

Värmekartorna nedan över Västerviks kommun respektive Västerviks stad visar fördelningen av rapporter om brott och otrygghet sedan Embrace började användas i maj 2024.

Källa: Embrace

EST-arbetet under 2024 ger en fingervisning om att vi har några områden i Västervik som är mer belastade än andra. Ett generellt sådant område är skolgårdar och förskolegårdar runt om i kommunen som kvällstid blir samlingsplatser för ungdomar med skadegörelse, nedskräpning och bränder som resultat.

Bökensveds idrottsplats i Västervik är ett område som ofta förekommer i rapporteringen. Området samlar simhall, ishall, tennishall, sporthall och fotbollsplaner några hundra meter ifrån stadskärnan. Insprängt i området finns en av kommunens högstadieskolor och runt området finns småhus och hyreshus. Brottsproblemen är främst kopplade till ungdomar som hänger på området efter skoltid och som tar sig in i idrottslokalerna. Det rapporteras om relativt omfattande skadegörelse ute och inne, stölder, bränder och misstänkt narkotikaförsäljning. Periodvis har simhallen och restaurangen som ligger i samma hus rapporterat om stök och misstänkt drogförsäljning på toaletterna också dagtid i samband med skolans raster. Bökensved ligger i ett område som enligt statistik från 2022 har blandade socioekonomiska förutsättningar och som gränsar till ett område med socioekonomiska utmaningar.

Västerviks stads fritidsgård Mejeriet är en annan plats som sticker ut i rapporteringen. Ungdomar från högstadiet upp till 18 år är välkomna på fritidsgården som delar lokal med kommunens kulturskola, studieförbundet Sensus och kulturkontorets tjänstepersoner. Mejeriets fritidsledare ansvarar också för ett café som är öppet för allmänheten in på kvällen. Samlokaliseringen och lokaler som är svåra att hålla uppsikt över försvårar fritidsledarnas arbete och det rapporteras tidvis om att några av fritidsgårdens och caféets besökare skapar en otrygg stämning och om att tobak och droger langas där.

4.8.2.2 Brottsförebyggande åtgärder på området

- Kommunen utvecklar arbetssättet Effektiv samverkan för trygghet (EST) som ger uppdaterade lägesbilder kring brott och otrygghet varje vecka för att i samverkan prioritera resurser och åtgärder bättre. Under våren kommer polisanmälningar att

kunna importeras i systemet och komplettera kartläggningen.

- Fritidsgården Mejeriet har under 2024 vidtagit brottsförebyggande åtgärder som sänkt åldersgräns för besökarna, tidigare stängning av caféet som är öppet för allmänheten och implementering av ett digitalt medlemskort för att få bättre koll på sina besökare.
- Kommunen har en kontinuerlig dialog med näringslivet om brottslighet och trygghet runt om i kommunen.
- Kommunen har beviljats tillstånd att vid behov få använda ordningsvakt i centrala Västervik för att komplettera andra insatser som fältare, väktare, trygghetsvårdar från Frivilliga resursgruppen (FRG) och Vuxna på stan.
- Kommunens räddningstjänst håller ett digitalt samverkansmöte kring säkerhet och trygghet varje fredag året om. Det är kommunens TIB (Tjänsteman i beredskap) som håller i mötet där bland andra socialtjänsten, gata och park och de kommunala bolagen deltar liksom företrädare för polisen, kustbevakningen och regionen.

4.9 Narkotikabrott

Folkhälsomyndighetens rapport *Den svenska narkotikasituationen 2024* visar att användningen av narkotika ligger kvar på samma nivåer som tidigare. Ungefär 4 procent av befolkningen anger att de har använt narkotika någon gång under det senaste året. Samtidigt minskade de narkotikarelaterade dödsfallen med 30 procent mellan åren 2015 och 2023. Delförklaringar till detta är att alla regioner har tillgång till sprutbytesprogram idag och att substansen naloxon - ett läkemedel som häver opioidöverdoser – blivit tillgängligt via regioner och apotek.

Cannabis är fortfarande den mest använda illegala drogen i Sverige 2023. Totalt 3,3 procent i åldrarna 16–64 år uppgav att de använt cannabis någon gång under det senaste året, och andelen har varit ungefär densamma under de senaste tio åren.

År 2023 rapporterades totalt runt 34 000 narkotikabeslag från polis och tull. Medan antalet narkotikabeslag minskar, ökar volymen av beslagen av flera typer av narkotika, till exempel de tre vanligaste narkotikatyperna i Sverige: cannabis, amfetamin och kokain.

Narkotikaklassade läkemedel är en stor del av narkotikamarknaden och utgör runt 25 procent av antalet beslag av polisen. Beslagen av flera typer av narkotikaklassade läkemedel visar en uppåtgående trend, till exempel för substanserna alprazolam och oxikodon.

De flesta narkotikabrott som rapporterades 2023 gällde användning och innehav, liksom tidigare år. Antalet anmälda narkotikabrott påverkas i hög grad av polisens och tullens spanings- och ingripandeverksamhet.

Varje år gör Centralförbundet för alkohol- och narkotikaupplysning (CAN) droganeundersökningen CAN:s nationella skolundersökning bland elever i årskurs 9 och gymnasiet år 2. Under de senaste 20 åren har narkotikaanvändningen bland eleverna legat på ungefär samma nivå även om den varierar något från år till år. Andelen elever i årskurs 9 som någon gång använt narkotika (inklusive narkotikaklassade läkemedel utan läkares ordination) är 9 procent bland niorna och 18 procent bland eleverna i gymnasiet år 2.

För att ytterligare minska narkotikarelaterade skador och dödsfall behövs insatser på flera nivåer i samhället. Ett brett förebyggande och hälsofrämjande arbete för att förebygga narkotikaanvändning och minska efterfrågan på narkotika är viktigt liksom att minska tillgången till narkotika. Det är också viktigt med skademinimerande och behandlande insatser och insatser för att förebygga psykisk ohälsa och suicid i befolkningen.

4.9.1 Lokala fakta

Det finns en osäkerhet om hur stort problemet med narkotika är i Västervik eftersom antalet anmälda narkotikabrott snarare speglar hur stora resurser polisen lagt på att upptäcka narkotikabrotten än den faktiska brottsligheten. Det är därför viktigt att komplettera brottsstatistiken med andra informationskällor.

Källa: Brå

LUPP

Västerviks kommun genomför var tredje år en uppföljning av den lokala ungdomspolitiken, kallad LUPP. Senaste undersökningen var 2024 då ungdomar mellan 13 och 16 svarade på en enkät om fritid, skola, politik och samhälle, trygghet, hälsa, arbete och framtid.

I undersökningen uppgav tre procent av tjejerna att de använt narkotika en gång medan fyra procent uppgav att de använt det flera gånger. Motsvarande siffror för killarna är två procent respektive fem procent.

Enligt uppgifter från Polisen är den centralstimulerande drogen 3-cmc eller kristall särskilt populär just i Västervik jämfört med andra delar av lokalpolisområdet. Drogen kallas ibland fattigmans-kokain och användningen av den ska enligt Narkotikapolisförening främst vara ett småstadsfenomen. Kristall är mycket beroendeframkallande och kan leda till svåra psykiska skador. Tyvärr var kristall inte en av de droger som LUPP:en specifikt frågade efter 2024.

Statistik från socialtjänsten i Västervik visar att 50 unga personer lämnat 240 urinprov på

vuxenenheten under 2024 på grund av misstanke om missbruk. De vanligaste positiva utslagen indikerade bruk av THC, amfetamin och alkohol. Socialtjänsten har de senaste åren sett en minskning av antalet ungdomar som lämnar urinprov. Vad minskningen beror på vet man inte i dagsläget.

4.9.2 Brottsförebyggande åtgärder på området

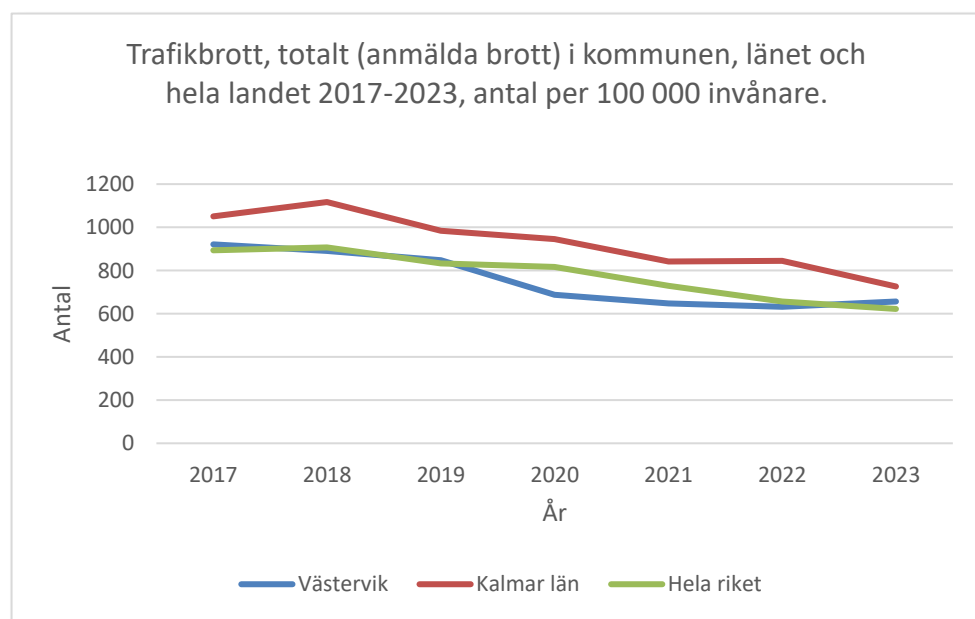
- Fältarna arbetar som ANDTS-coacher i skolorna för att förebygga elevernas bruk av alkohol, narkotika, doping, tobak och spel.
- Socialtjänstens individ- och familjeomsorg erbjuder stöd, hjälp och råd kring att sluta missbruka.
- Västerviks Bostads AB samarbetar med Polisens hundförare som övar på narkotikasök i trapphus och förrådsutrymmen.
- Kommunen undersöker möjligheten att i samverkan med restaurangnätverket i kommunen arbeta med metoden Krogar mot knark.
- Kommunen införde ett förbud mot användning av lustgas i berusningssyfte i sina lokala ordningsföreskrifter. Lustgas är inte narkotikaklassat men skadligt.
- Polisen har gjort insatser mot doping hos gymmen i Västervik.

4.10 Trafikbrott

Trafikbrott är brott som regleras i trafikbrottslagen (1951:649). De vanligaste brottstyperna är olovlig körning och rattfylleribrott.

4.10.1 Lokala fakta

Under 2023 anmäldes totalt 240 trafikbrott i Västerviks kommun. Det är i linje med de senaste årens statistik och en nedgång i polisanmälningarna över lite längre tid.

Källa: Brå

4.10.2 Brottsförebyggande åtgärder på området

- Kommunen mäter hastigheten på olika platser i kommunen och lämnar underlag från dessa mätningar till Polisen.
- Kommunen, Polisen och Kustbevakningen samverkar i arbetssättet SMADIT vars mål är att minska antalet påverkade förare till lands och sjöss. Den bärande tanken är att den som blivit påkommen med att köra påverkad ofta ha ett motivationsfönster strax efter händelsen och att de därför ska få erbjudande om socialtjänstens stöd att komma tillrätta med sitt missbruk samma dag eller senast dagen därpå.
- Polisen arbetar med regelbundet återkommande trafikveckor där insatserna prioriteras utifrån den lokala lägesbilden. Polisen satsar på att öka dialogen med medborgarna i dessa frågor genom sociala medier och lokala medier.

4.11 Stöld och tillgreppsbrott

Inbrott och stöld i bostäder, företag och fordon tillsammans med bland annat cykelstölder och rån utgör så kallade tillgreppsbrott.

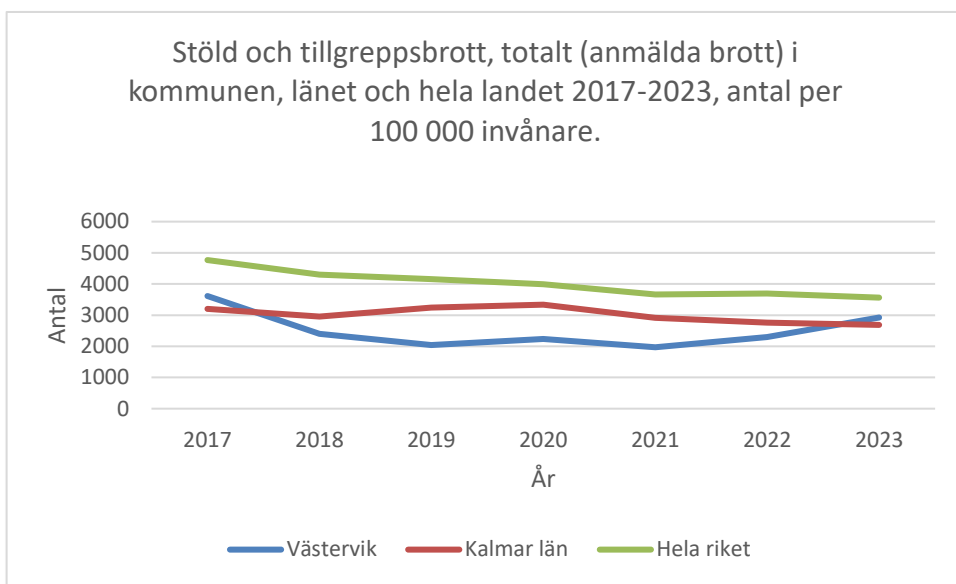
Den nationella utvecklingen av anmälningar om bostadsinbrott visar en kraftig ökning åren 2014-2017 och därefter en kraftig minskning - mellan 2017 och 2023 sjönk inflödet av polisanmälningar om inbrott i villor och lägenheter i riket mycket.

4.11.1 Lokala fakta

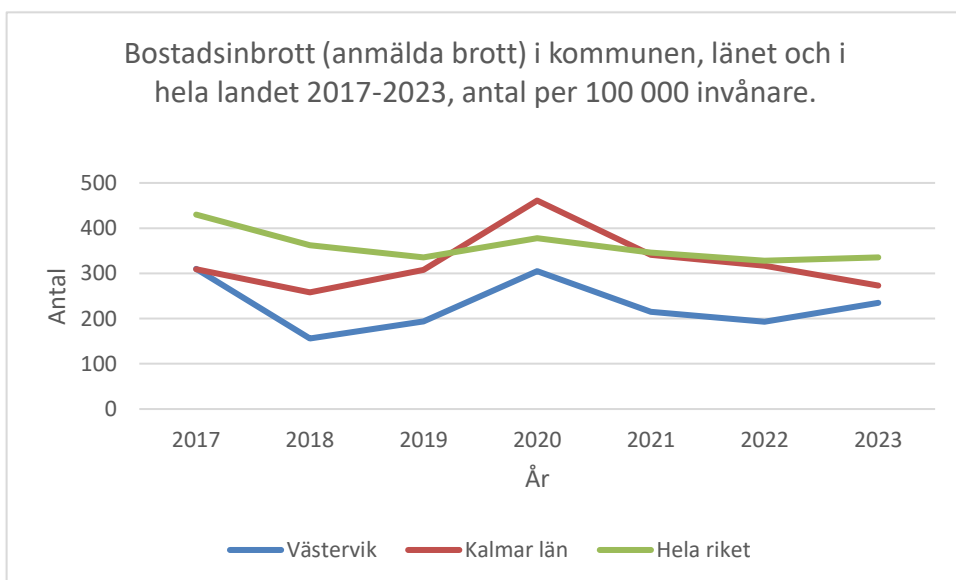
Kriminalstatistik

Brås siffror från 2023 anger att tillgreppsbrotten i Västerviks kommun ökat de senaste åren men Polisens färskare siffror från 2024 visar att anmälningar om tillgrepp minskat med drygt 30 procent under 2024 – något som främst beror på färre stölder av cyklar.

När det gäller specifikt bostadsinbrott så avviker Västervik och Kalmar län från den nationella trenden med en nedgång – vi har istället sett en topp av inbrott 2019 och 2020 och med anmälda brott 2023 på ungefär samma nivåer som 2017. Under 2023 anmäldes 86 bostadsinbrott till Polisen i Västervik.

Källa: Brå

Källa: Brå

4.11.2 Brottsförebyggande åtgärder på området

- Polisen och kommunen samverkar för att sprida metoden Grannsamverkan i bostadsområden i kommunen. Enligt en utvärdering från Malmö Universitet kan Grannsamverkan minska risken för inbrott med i genomsnitt 36 procent.

4.12 Skadegörelse

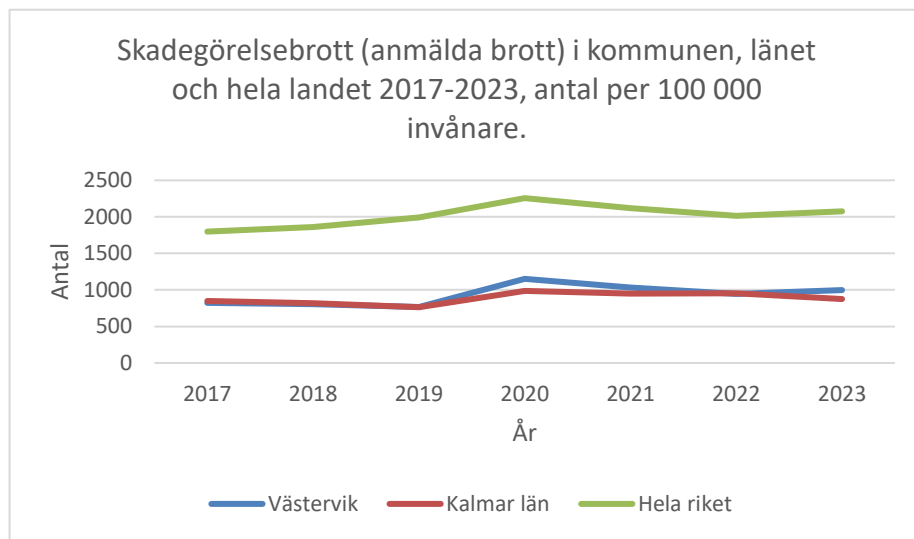
Skadegörelse omfattar sådant som klotter, glaskross, bilbrand och annan skadegörelse mot fordon.

4.12.1 Lokala fakta

Brås statistik visar att polisanmälningarna angående skadegörelse ökade något i Västervik under 2023 och utifrån Polisens kriminalstatistik vet vi att polisanmälningarna om

skadegörelsebrott ökade ännu mer under 2024. Den utvecklingen hänger åtminstone delvis ihop med ett par brottsaktiva personer som vandaliserade fordon och fastigheter under sommaren 2024.

Kriminalstatistik

Källa: Brå

Skadegörelse är det brott som rapporteras flitigast i Embrace, nära hälften av alla rapporter rör just olika typer av vandalisering. Kommunens samhällsbyggnadsenhet är beställare av tjänster som rör gata och park. Parkdriften drog under året i den ekonomiska handbromsen för beställningar kopplade till skadegörelse och klotter. Veckorna innan årsskiftet skedde en ökning av klotter i gång- och cykeltunnlar och på nyuppsatta bullerplank i Västervik.

Västerviks Miljö och Energi AB (VMEAB) uppger att de har ständiga problem med klotter som normalt saneras genom en särskild firma en eller ett par gånger per år. VMEABs återvinningscentraler drabbas också varje år av uppklippta stängsel och stölder.

Västerviks Bostads AB (VBAB) och TjustFastigheter AB (TFAB) drabbas också av skadegörelse på bostadshus och verksamhetslokaler. På senare år har TFAB satt upp kameror på fasaderna på framförallt skolbyggnader för att avskräcka från skadegörelse och inbrott. Bolagets bedömning är att kostnaderna för skadegörelsen i dagsläget inte motiverar utökade säkerhetsåtgärder.

4.12.2 Brottsförebyggande åtgärder på området

- Kameror längs fasaderna på utsatta lokaler, diskussion om kameror inne i skolor som har problem med invändig skadegörelse.
- Regelbunden sanering av klotter och annat som annars skulle bidra till att en plats ser förfallen ut.
- Arbetssättet Effektiv samverkan för trygghet (EST) som ger snabb kännedom om bland annat skadegörelse genom rapportering i incidentrapporteringssystemet Embrace.

4.13 Bränder

År 2023 brann det på 391 skolor runt om i Sverige och man räknar med att omkring hälften av alla bränder i skolor är anlagda. (MSB). Ett mönster som går att se vid anlagda skolbränder är att de ofta inträffar på skolor som tidigare haft andra problem. En skolbrand föregås oftast av annan skadegörelse, falsklarm och bråk. Det är därför viktigt att ta tecken på skadegörelse och andra problem på allvar och att ha ett system för att rapportera in alla former av incidenter.

4.13.1 Lokala fakta

Räddningstjänsten i Västervik ryckte under 2024 ut på 56 larm om brand i skola. En övervägande del av dessa larm visade sig vara automatlarm utan brandtillbud (51) och av automatlarmen bedöms 18 vara avsiktliga falsklarm.

Under 2024 och början av 2025 anlades ovanligt många bränder i komplementbyggnader i bostadsområden i södra Västerviks stad. När detta skrivs utreds ärendena av polisen med bistånd från räddningstjänsten.

4.13.2 Brottsförebyggande åtgärder på området

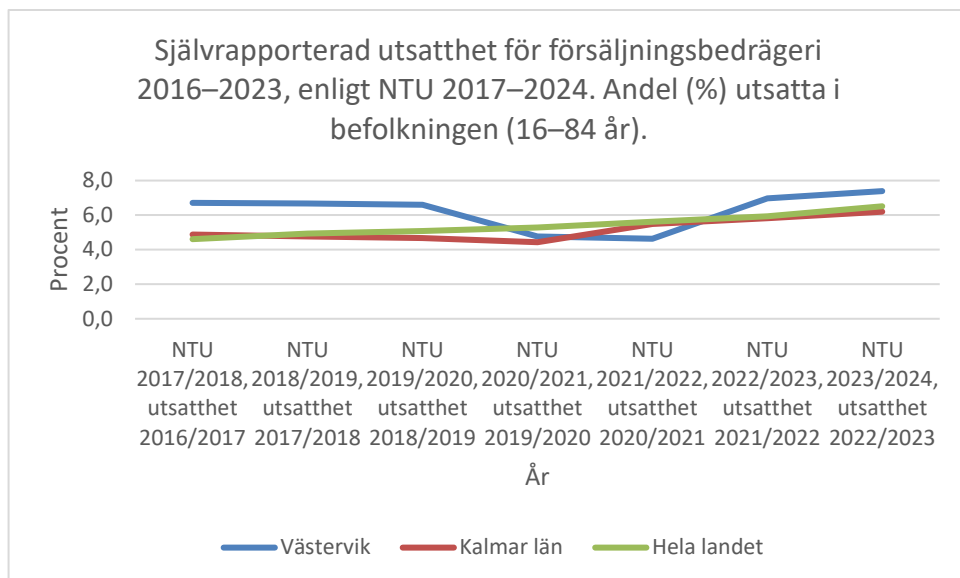
- Räddningstjänsten arbetar gentemot skolor med studiebesök på brandstationen, brandutbildningar i grundskolan, relationsskapande närvaro på skolor och tillsyn av och information om brandsäkerhet.
- Räddningstjänsten ronddar på platser som misstänks vara tillhåll, exempelvis skolgårdar på kvällstid.
- Polisen och räddningstjänsten har en tät brottsförebyggande samverkan kring anlagda bränder.

4.14 Bedrägerier

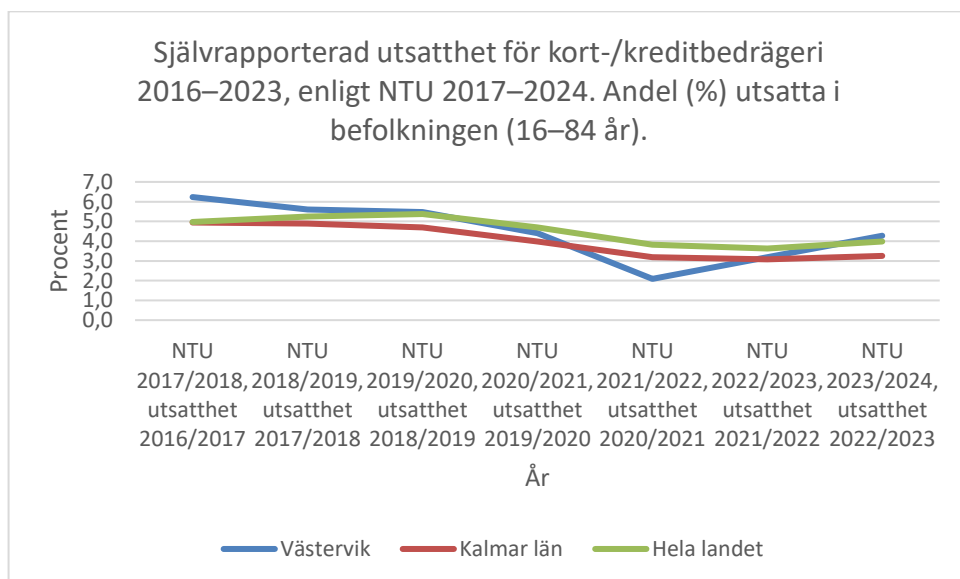
Bedrägeribrott drabbar människor hårt. Skulden och skammen är tung att bära, ensamheten stor och det är inte ovanligt med självmordstankar. Bedrägeri genom social manipulation kan drabba den utsatta extra hårt. Genom att utge sig för att vara till exempel en släkting eller banktjänsteman eller genom att låtsas hysa romantiska känslor för offret skapar bedragaren ett förtroende som utnyttjas för att komma över pengar eller personuppgifter. Den typen av bedrägeri är tillsammans med kortbedrägerier och annons- eller försäljningsbedrägerier den vanligaste typen av bedrägerier i Sverige.

4.14.1 Lokala fakta

Polisanmälningarna om bedrägeribrott i Västerviks kommun sköt i höjden under 2023 och 2024 års statistik visar att det fortfarande anmäls många bedrägerier men att kurvan vänt lite nedåt. Tittar vi på den självrapporterade utsattheten i den nationella trygghetsundersökningen ser vi att utsattheten sjönk kring 2019-2021 för att sedan öka till ungefär samma nivåer som tidigare. Just bedrägeribrott är en kategori där Västervik ser ut att vara mer drabbat än både Kalmar län och riket i stort. Vad det beror på är svårt att säga.

Källa: NTU

Källa: NTU

Under året dök det upp rapporter från butiker om att kunder, främst yngre, använder en falsk app som ser ut som e-legitimationen Freja eID. Den falska appen är mycket lik den äkta, men med manipulerat födelsedatum. Den falska appen, ibland också med falsk identitet som annat foto, namn och födelsedatum, används ofta för att köpa åldersbegränsade varor som öl och tobak i dagligvaruhandeln. Liknande förfalskningar förekommer också inom traditionella identitetskort och körkort i samma syfte. De nya fejkapparna ersätter nu gamla tiders falsklegg där man lånade legitimation av någon som hade åldern inne. Det finns enkla sätt att kontrollera om ett eID är äkta men det kräver förstås att handlarna är medvetna om riskerna.

En annan typ av bedrägeri som uppmärksammades under 2024 var falska Swish-appar. På de ofta unga, gärningspersonernas telefoner visas en skärm som till stora delar liknar den gröna bekräftelsevy som finns i den äkta Swish-appen.

Brottsförebyggande åtgärder på området

- Äldre är extra utsatta för olika typer av bedrägerier på grund av kognitiva nedsättningar eller ovana vid digitala hjälpmedel. Kommunens mobila IT-café förebygger brott genom utbildning för äldre.
- Informationsinsatser om falska eID och falska Swish riktade mot näringsidkare, föreningar, unga och deras vårdnadshavare.
- Kommunen har trygghets- och säkerhetsinformation på sin hemsida riktad mot företag där exempelvis varningslistor över företag som skickar bluffakturor hålls uppdaterade.

4.15 Hot och våld mot anställda och förtroendevalda

Anställda

Offentliganställdas utsatthet för våld, hot och trakasserier är stor. Problemet har under senare tid uppmärksammats bland annat i förhållande till brottsbekämpningen och socialtjänsten men finns inom i princip hela den offentliga förvaltningen. Det finns en ökad risk att personer som verkar i kommuner och regioner utsätts för otillåten påverkan. Både tjänstepersoner och förtroendevalda kan utsättas i sitt uppdrag och som en följd av påverkan avstå från att uttala sig, fatta beslut eller fatta ett annat beslut än tänkt.

Arbetsmiljöverket skriver att antalet anmälningar på grund av hot och våld i skolan har fördubblats på tio år. Det är de så kallade 3 3 a-anmälningarna som har ökat, det vill säga anmälningar om allvarliga händelser i arbetet som ska anmälas till Arbetsmiljöverket. Oron för att bli utsatt för hot och våld på arbetet är en psykisk belastning som påverkar arbetsmiljön och privatlivet negativt.

Regeringen har lagt ett lagförslag som stärker skyddet för offentliganställda. Förslaget innebär ett utvidgat straffrättsligt skydd och skärpta straffskalor för våld eller hot mot tjänsteman, att förolämpning mot tjänsteman införs som ett nytt brott och ett uttryckligt stöd för att i vissa fall utelämnat namn i underrättelser om beslut.

Förtroendevalda

Politikernas trygghetsundersökning (PTU), som genomfördes under valåret 2022 visar att tre av tio förtroendevalda utsätts för hot, hat eller våld under 2022. Att förtroendevalda utsätts för hat, hot och våld på grund av sitt politiska uppdrag är en fara för det demokratiska systemet på flera sätt. Det kan bli svårare att rekrytera och behålla politiker och en hårdare ton i det demokratiska samtalet påverkar och avgränsar viljan att delta i ett öppet och transparent samtal, vilket påverkar hela vårt demokratiska samhälle.

Regeringen har överlämnat propositionen *Stärkt skydd för vissa förtroendevalda och en tydligare intern kontroll i kommuner och regioner* till riksdagen. Riksdagens beslut väntas under våren 2025. Förslaget innebär att kommuner och regioner åläggs att stärka skyddet för de förtroendevalda som är hel- och deltidsarvoderade. Sedan januari 2020 finns en särskild straffskärpningsgrund i brottsbalken avseende brott mot förtroendevalda i bland annat kommunerna.

4.15.1 Lokala fakta

Anställda

I medarbetardialoger med anställda i skola, förskola, socialtjänst och försörjningsstöd ges bilden att klimatet de senaste åren blivit hårdare - att klienter, brukare, anhöriga, elever och vårdnadshavare har en otrevligare ton i kontakten med kommunens anställda. Allmänhetens förtroende för institutioner som skola och socialtjänst upplevs som svagare vilket gör arbetet svårare och mindre tillfredsställande och risken för konflikter större.

Stella är kommunens interna system för incidentrapportering av tillbud och arbetsskador. Under 2024 rapporterades totalt 1 123 tillbud och skador in i systemet. Av dessa klassades 138 som psykisk överbelastning i form av *hot eller chock* och 90 som skador i form av *slag, sparkar, skallning och strypning*. Det totala antalet inrapporterade incidenter om tillbud och skador ger en bild av att personal inom omsorgsdelen av socialtjänsten och på skolor och förskolor är mest utsatta.

En del verksamheter i kommunen har fasta larm och några personalgrupper bär regelmässigt med sig personlarm i tjänsten. Till det kommer att anställda vid behov får låna personlarm på grund av hot eller otrygghet. En återkommande fråga i samtal med kommunanställd personal är svårigheten att larma kollegor om något händer. Många arbetar en bit ifrån kollegor som skulle kunna vara ett stöd när det uppstår otrygga situationer av olika slag.

Förtroendevalda

Räddningstjänsten har involverats vid några tillfällen under 2024 i samband med hot eller trakasserier mot politiker. För förtroendevalda finns ingen systematisk incidentrapportering såsom det gör för anställda i kommunen. Politiker vänder sig ofta till säkerhetsorganisationen inom sitt parti för stöd och hjälp.

4.15.2 Brottsförebyggande åtgärder på området

- Utlåning av personlarm till anställda och förtroendevalda
- Säkerhetssamtal med anställda och förtroendevalda
- Utbildning om hot och hat för förtroendevalda i samband med ny mandatperiod
- Utbildning om pågående dödligt våld (PDV) för verksamheter i kommunen
- Framtagande av beslutsunderlag för upphandling av interna larm för anställda
- Stöd till anställda i samband med polisanmälan, förundersökningen och rättegång.

4.16 Våldsbejakande extremism

Arbetet mot våldsbejakande extremism idag är mer komplicerat än förr. Tidigare var det extremistiska våldet i hög grad knutet till extremistiska grupper, som exempelvis skinnskallegäng. Dessa miljöer var förhållandevis lätta att hålla ögonen på eftersom de var lokalt förankrade och kända av polisen. Dagens extremister är ofta inte förankrade i en fysisk grupp utan tillhör istället globala subkulturer på nätet. Det betyder att de är svårare att få syn på och att det inte finns någon lokal polis som ansvarar för dem. En av de största utmaningarna i arbetet mot våldsbejakande extremism är att hitta personer som radikaliserats online och som agerar på egen hand.

Hotet från den våldsbejakande extrema miljön består av två delar. En del handlar om risken för att extremister begår terrorbrott eller andra grova våldsbrott. Den andra delen handlar om att de våldsbejakande extremistmiljöerna systematiskt hotar och trakasserar politiker, samhällsföreträdare och minoritetsgrupper. Dessa brott behöver inte vara särskilt allvarliga var för sig, men i förlängningen bidrar de till att påverka beslutsfattande, myndighetsutövning och människors arbete och engagemang. Våldsbejakande extremism är ett problem för demokratin, tilliten och den sociala sammanhållningen i samhället och för de enskilda människor som drabbas av extremisternas hot och våld.

Terrorhotsbedömningar och brottsliga handlingar som utförs i ideologiskt syfte är en uppgift för polis och rättsväsende men kommunerna fyller en mycket viktig roll i arbetet mot våldsbejakande extremism – framför allt i att förebygga och motverka att unga människor dras in. Kommunens arbete mot extremism ska inte ses som en isolerad arbetsuppgift, tvärtom utförs den oftast som en del i kärnuppdraget i olika delar av kommunens verksamhet. Arbetet utförs exempelvis som en del i skolans breda uppdrag att fostra demokratiska medborgare, som en del i socialtjänstens uppdrag att erbjuda skydd och stöd till invånarna och som en del i kommunens övergripande brottsförebyggande arbete.

4.16.1 Lokala fakta

Kommunen har många verksamheter där anställda kan komma i kontakt med och i bästa fall förebygga våldsbejakande extremism. Exempelvis kan man tänka sig att skolpersonal kan fånga upp en pågående radikaliserings hos en elev, verksamheter som underhåller gator och parker kan bidra med information om extremistiskt klotter och den som beviljar föreningsbidrag kan behöva vara vaksam mot bidragssökande föreningar som främjar extremism.

Den islamistiska desinformationskampanjen mot svensk socialtjänst som inleddes 2021 och som utmålar Sverige som ett fascistiskt land som kidnappar muslimska barn har fått stora återverkningar för socialtjänsten och påverkar fortfarande förtroendet för de sociala myndigheterna i vår kommun.

Kommunen och polisen har under det senaste året hanterat några ärenden som berör pojkar och unga män som oroar sin omgivning genom sitt intresse för våld och extrema högerextremistiska åsikter.

4.16.2 Brottsförebyggande åtgärder på området

- Kommunens inriktning i det förebyggande arbetet mot våldsbejakande extremism är att så långt som möjligt integrera det i befintliga arbetsprocesser. Mer om det finns att läsa i kommunens *Handlingsplan mot våldsbejakande extremism och terrorism 2023-2026*.
- Kommunen har en vägledning kring PDV (pågående dödligt våld) och arbetar med utbildningsinsatser kring våldsamma attacker och radikaliserings riktat mot verksamheterna i kommunen.

5. Kartläggning av trygghet

Sammantaget ger undersökningarna som presenteras nedan ger en bild av en kommun där invånarna känner sig relativt trygga och litar på att polisen bryr sig om de lokala problemen.

5.1 Polisens och kommunens trygghetsmätning

Varje år gör polisen och kommunen en gemensam enkätundersökning för att ta reda på om medborgarna varit utsatta för brott och hur trygga de känner sig. Årets utskick gick till 600 slumpvis utvalda invånare i olika åldrar runt om i Västerviks kommun, hälften i centralorten och hälften på landsbygden och av dem svarade knappt 400 personer på enkäten. Att en tredjedel av de tillfrågade valde att inte svara kan göra urvalet missvisande. Det finns inte någon bortfallsredovisning eller – analys vilket gör det svårt att veta hur bortfallet påverkat utfallet.

Svaren ger ett så kallat problemindex mellan 0 och 6 – ju lägre index desto större upplevd trygghet. För 2024 låg kommunens index på 1.3, vilket är lite högre än förra året men i linje med tidigare års mätningar. Årets högre index beror på att fler svarat att de tycker att Västervik har problem bland annat med bostäder som tillhåll för narkotikamissbrukare, folk som bråkar och slåss utomhus, att kvinnor antastas och förare som kör för fort eller buskör. Också den konkreta känslan av otrygghet har ökat sedan förra årets mätning. Samtidigt handlar det om små ökningar som måste tolkas med försiktighet. Omkring 80 procent av invånarna uppger i samma mätning att de inte varit utsatta för brott de senaste tolv månaderna vilket är en siffra som hållit i sig under många år. Kommunen har ett lägre och därmed bättre trygghetsindex än snittet i Kalmar län och Polisregion Syd.

Bryter man ned resultatet på stadsbor respektive landsbor i kommunen följer årets resultat tidigare års – de som bor utanför Västerviks stad rapporterar en högre trygghet än de som bor inne i Västervik (index 0.7 för landsbygden och 1.3 för Västerviks stad).

Av de som svarat på enkäten 2024 är cirka 60 procent kvinnor och 40 procent män. Tittar man på den konkreta känslan av otrygghet som exempelvis gör att man avstår från aktiviteter på kvällen eller är rädd för personer i sitt bostadsområde så är kvinnornas index 1.5 medan männens är 0.63. Kvinnornas känsla av otrygghet är alltså större än männens och det är en trend som hållit i sig över tid. Yngre kvinnor som svarat på enkäten bär på en större konkret känsla av otrygghet än äldre kvinnor och män i alla åldrar. Denna större oro hos yngre kvinnor har också hållit i sig genom åren.

	2024	2023*	2022	2021	2020_2	2019	2018
	Antal svar: 377	Antal svar: 387	Antal svar: 406	Antal svar: 432	Antal svar: 421	Antal svar: 413	Antal svar: 424
Problemindex	1,3	0,97	1,27	1,16	1,03	1,14	1,38
Utemiljö	(1)	(0,5)	(1)	(1)	(1)	(1)	(1)
Nedskräpning	25 (1)	24 (1)	31 (1)	24 (1)	27 (1)	29 (1)	27 (1)
Skadegörelse	21 (1)	15 (0)	22 (1)	22 (1)	22 (1)	22 (1)	20 (1)
Missbruksproblem	(1,75)	(1,75)	(1,5)	(2)	(1,25)	(1,75)	(1,75)
Berusade personer, utomhus	13 (2)	13 (2)	13 (2)	14 (2)	11 (1)	13 (2)	13 (2)
Narkotikapåverkade personer, utomhus	8 (1)	10 (2)	10 (1)	12 (2)	7 (1)	11 (2)	9 (1)
Bostäder, tillhåll för alkoholmissbrukare	7 (2)	5 (2)	4 (1)	5 (2)	5 (2)	6 (2)	6 (2)
Bostäder, tillhåll för narkotikamissbrukare	6 (2)	5 (1)	6 (2)	6 (2)	5 (1)	5 (1)	6 (2)
Observerat narkotikaförsäljning i området	7 (0)	9 (0)	4 (0)	3 (0)	3 (0)	0	0
Utomhusstörningar	(1,67)	(1)	(1,33)	(1,33)	(1,33)	(1,5)	(1,83)
Folk bråkar och slåss, utomhus	8 (2)	8 (1)	9 (2)	7 (1)	6 (1)	7 (1)	9 (2)
Kvinnor antastas	8 (2)	5 (1)	5 (1)	6 (1)	4 (1)	6 (1)	7 (2)
Ungdomsgång bråkar och stör ordningen	14 (1)	16 (1)	15 (1)	12 (1)	11 (1)	12 (1)	13 (1)
Bilarna kör för fort	46 (2)	41 (1)	42 (1)	46 (2)	51 (2)	48 (2)	47 (2)
Buskörning med mopeder, mc	22 (2)	16 (1)	21 (2)	23 (2)	23 (2)	23 (2)	20 (2)
Trafikregler respekteras inte	20 (1)	22 (1)	20 (1)	21 (1)	19 (1)	24 (2)	24 (2)
Andel uppfattat minst ett problem	(1)	(0)	(1)	(1)	(2)	(2)	(1)
Andel uppfattat minst ett problem	63 (1)	59 (0)	67 (1)	64 (1)	70 (2)	71 (2)	67 (1)
Utsatthet för brott	(1,33)	(1,17)	(1,5)	(1,17)	(1,17)	(1,17)	(1,67)
Under sen 12 mån varit utsatt för fysiskt våld	1 (1)	0 (1)	1 (2)	1 (2)	1 (2)	0 (1)	2 (2)
Utsatt för stöld	4 (1)	5 (1)	5 (1)	3 (1)	4 (1)	5 (1)	9 (2)
Utsatts för skadegörelse	4 (1)	4 (1)	5 (1)	4 (1)	2 (1)	4 (1)	4 (1)
Andel utsatts för minst ett mångdbrött	7 (1)	7 (1)	8 (1)	6 (0)	6 (1)	9 (1)	12 (2)
Utsatts för bedrägeri	5 (0)	4 (0)	3 (0)	3 (0)	3 (0)	2 (0)	4 (0)
Utsatts för hot	3 (2)	3 (2)	4 (2)	4 (2)	3 (1)	3 (2)	5 (2)
Andel inte varit utsatt för något som helst brott	79 (2)	82 (1)	79 (2)	81 (1)	83 (1)	85 (1)	81 (1)
Anmälingsgrad	28 (0)	32 (0)	23 (0)	31 (0)	21 (0)	22 (0)	36 (0)
Oro för att utsättas för brott	(0,4)	(0,4)	(1)	(0,4)	(0)	(0,6)	(1)
Att Du oroat Dig för inbrott i bostaden	33 (0)	29 (0)	36 (1)	34 (0)	30 (0)	38 (1)	45 (1)
Att Du oroat Dig för inbrott i förråd	33 (0)	34 (0)	36 (1)	35 (0)	28 (0)	39 (1)	43 (1)
Oro för att Din bil, mc, moped eller cykel	41 (1)	42 (1)	45 (1)	41 (1)	32 (0)	39 (1)	45 (1)
Oro för överfallen/misshandlad i området	18 (1)	19 (1)	18 (1)	16 (1)	15 (0)	11 (0)	19 (1)
Andel varit orolig för någon typ av brott	53 (0)	55 (0)	58 (1)	55 (0)	47 (0)	54 (0)	64 (1)
Konkret känsla av otrygghet	(1,38)	(0,5)	(1)	(1)	(1)	(0,63)	(1)
Trygg ute ensam sen kväll	69 (1)	67 (1)	70 (1)	69 (1)	68 (1)	78 (0)	73 (1)
Otrygg ute ensam sen kväll	18 (1)	18 (1)	18 (1)	18 (1)	18 (1)	15 (0)	16 (1)
Rädd för speciella personer i egna bostadsområdet	7 (2)	6 (1)	6 (1)	6 (1)	6 (1)	7 (2)	8 (2)
Restaurang, bar eller disco	6 (2)	3 (1)	4 (1)	4 (1)	5 (1)	4 (1)	4 (1)
Sportevenemang	2 (1)	0 (0)	1 (1)	1 (1)	1 (1)	1 (1)	1 (1)
Föreningsmöten, kurser och liknande	3 (2)	0 (0)	1 (1)	2 (1)	1 (1)	1 (1)	1 (1)
Aka buss eller tåg	4 (1)	2 (0)	5 (1)	4 (1)	4 (1)	2 (0)	3 (0)
Andel avstått från någon typ av aktivitet	8 (1)	5 (0)	7 (1)	7 (1)	8 (1)	5 (0)	6 (1)
Polisens agerande mot problem	(1,33)	(1,67)	(1,33)	(1,33)	(1)	(1,33)	(1,33)
Polisen bryr sig om de lokala problemen	46 (2)	46 (2)	44 (2)	45 (2)	46 (2)	47 (2)	44 (2)
Polisen bryr sig INTE om de lokala problemen	8 (1)	10 (2)	7 (1)	9 (1)	5 (1)	9 (1)	9 (1)
Relationskvot	17 (1)	21 (1)	16 (1)	20 (1)	11 (0)	20 (1)	21 (1)
Tillit	(1,5)	(2)	(2)	(1,5)	(1,5)	(1,5)	(1,5)
Boende skulle EJ agera vid slagsmål	17 (2)	15 (2)	15 (2)	13 (1)	17 (2)	14 (2)	16 (2)
Svag sammanhållning i bostadsområdet	8 (1)	11 (2)	9 (2)	10 (2)	9 (1)	8 (1)	8 (1)

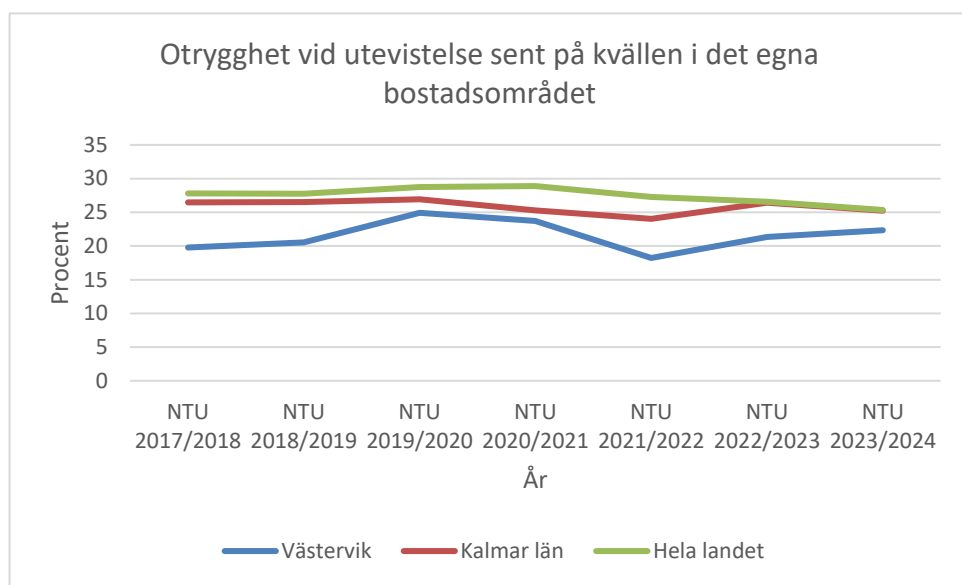
Källa: Polisen/Origo group

5.2 Den nationella trygghetsundersökningen (NTU)

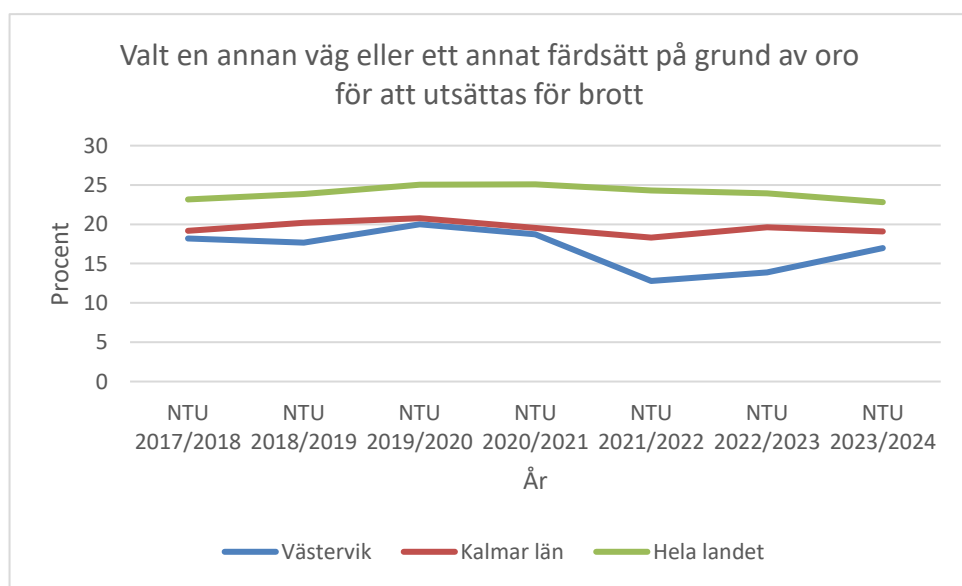
Här nedan redovisas nyckeltal kopplade till oro och otrygghet i det offentliga rummet från den nationella trygghetsundersökningen (NTU) som är en årligen återkommande nationell brottsoffer- och trygghetsundersökning.

Underlaget består av drygt 64 000 personer som genom post- och webbenkäter har svarat på frågor om utsatthet för brott, otrygghet och oro för brott, förtroende för rättsväsendet och erfarenheter av kontakter med rättsväsendet.

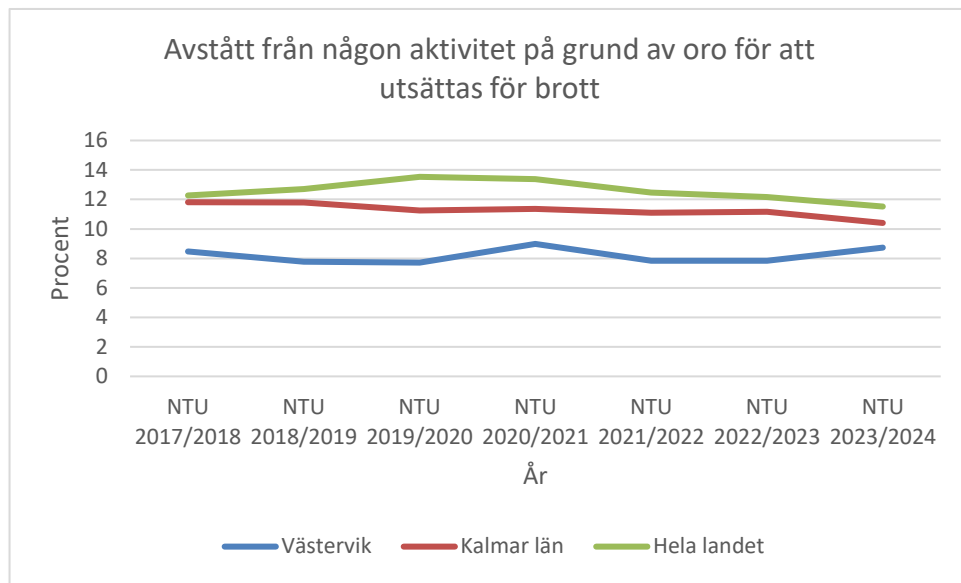
Den redovisade oron och otryggheten i Västerviks kommun har inte förändrats så mycket sedan 2017 och ligger genomgående lägre än i Kalmar län och i Sverige som helhet. Samtidigt ser det ut som att kurvorna vänt uppåt.

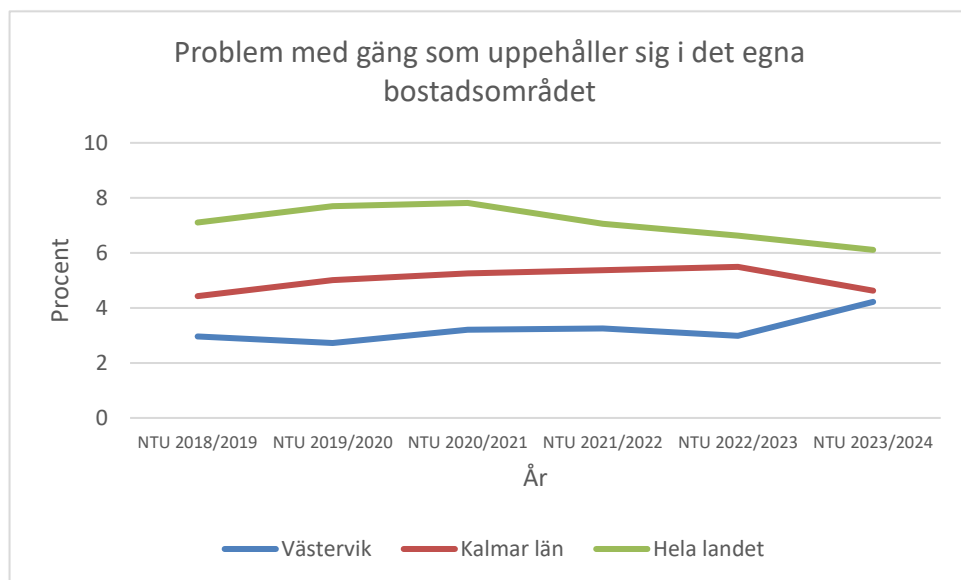
Källa: NTU

Källa: NTU

Källa: NTU

Källa: NTU

5.3 Ungas trygghet

Västerviks kommun genomför var tredje år en uppföljning av den lokala ungdomspolitiken (LUPP). Den senaste undersökningen gjordes 2024 då ungdomar mellan 13 och 16 år svarade på en enkät om fritid, skola, politik och samhälle, trygghet, hälsa, arbete och framtid.

På frågan om man oftast känner sig trygg i sitt hem, sitt bostadsområde och skola svarar mellan 83 och 98 procent av tjejer och killar att de känner sig trygga. Här sticker gruppen som har en annan könstillhörighet ut, de känner sig genomgående mindre trygga än tjejerna och killarna, framför allt på väg till eller från skolan.

När det gäller frågor om trygghet i offentlig miljö som på stan och på internet uppger killar generellt att de är tryggare än tjejer som i sin tur upplever större trygghet än unga med en annan könstillhörighet.

5.4 Hyresgästers trygghet

Det kommunala bostadsbolaget Västerviks Bostads AB äger omkring 3 000 bostadslägenheter i Västerviks kommun. Bolaget frågar regelbundet sina hyresgäster om deras trygghet och trivsel. I den senaste undersökningen från 2024 uppgav omkring 90 procent av hyresgästerna att de kände sig trygga i sin trappuppgång och i sitt bostadsområde på kvällar och nätter. Mest oro kopplat till enkätens trygghetsfrågor fanns kring inbrott i förråd, omkring 30 procent av hyresgästerna kände oro för det. Siffrorna har legat relativt still sedan dessa undersökningar startade 2017 (AktivBo)

Bolaget har ett utvecklat bosocialt arbete för att fånga upp hyresgäster med olika typer av problem. Oro kan väckas exempelvis genom obetalda hyror, fastighetsskötares uppmärksamhet eller grannars omtanke. Bolaget använder arbetsmetoden Huskura som trycker på vikten av att hyresgäster värnar om varandra och involverar andra instanser om det finns misstankar om att grannar utsätts för våld i hemmet. Bolagets störningsjour har ryckt ut vid sammanlagt 22 tillfällen under 2024 vilket kan jämföras med 35 tillfällen under 2023.

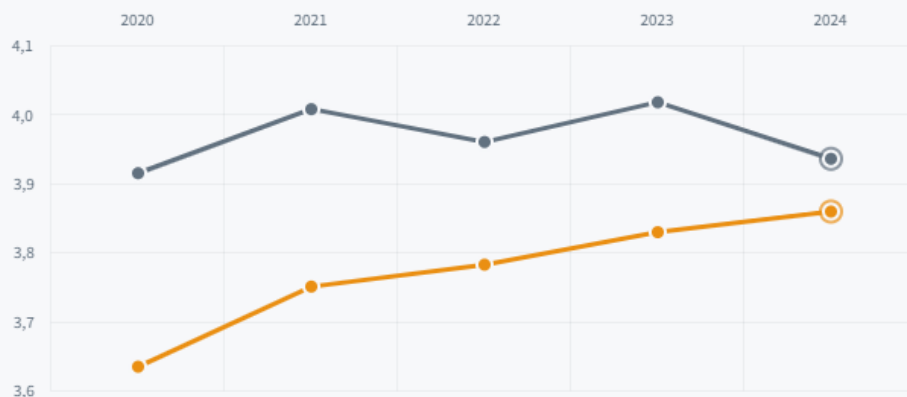
5.5 Företagares trygghet

Varje år presenterar Svenskt Näringsliv en ranking av företagsklimatet i Sveriges 290 kommuner. Syftet är att visa var i landet det är bäst att starta och driva företag. Rankingens innehåller totalt 18 faktorer som viktas olika tungt. 2024 års ranking bygger till två tredjedelar på en enkätundersökning till företagen som genomfördes under första kvartalet 2024 och den sista tredjedelen på statistik från Statistiska centralbyrån (SCB) och Upplysningscentralen (UC).

En av frågorna handlar om i vilken utsträckning företagarna påverkas negativt av brottslighet och otrygghet. Svaren ger ett index mellan 1 och 6 där en högre siffra innebär lägre utsatthet och otrygghet. Västerviks företagares index i den här frågan var 3,96 vilket ligger närmast svaret *I ganska låg utsträckning*.

Kommunen arbetar tillsammans med näringslivet i den brottsförebyggande styrgruppen OBRÅ och i arbetet med veckolägesbilden där näringsidkare runt om i kommunen agerar rapportörer. Minst ett par gånger per termin träffar den brottsförebyggande samordnaren näringslivsrepresentanter i olika konstellationer för att föra dialog om brott och trygghet.

Brottslighet och otrygghet

I vilken utsträckning påverkas ditt företag negativt av brottslighet/otrygghet i din kommun?

1=I mycket hög utsträckning, I ganska hög., I varken eller, I ganska låg., I mycket låg utsträckning och 6=Inte alls.

—●— Västerвик (Företagare) —●— Sverige (Företagare)

Källa: Svenskt näringsliv

6. Analys

Utifrån polisens och kommunens gemensamma trygghetsundersökning och Brottsförebyggande rådets kriminalstatistik vet vi att Västerviks kommun är en kommun där invånarnas upplevda trygghet är hög och där utsattheten för brott är relativt låg i jämförelse med länet och riket i de flesta brottskategorier. De flesta invånare varken begår brott eller utsätts för brott. Majoriteten av våra ungdomar är skötsamma och det är en minoritet som använder droger. Det betyder inte att Västerviks kommun saknar problem eller att vi kan luta oss tillbaka.

I kapitel 4 finns en redogörelse för ett antal brottsproblem som påverkar oss som bor i Västerviks kommun. I vissa delar är vi ännu förskonade från den verklighet som råder i andra delar av landet, i andra avseenden har vi lika stora problem som resten av Sverige. Vi har inga öppna drogscener, inga våldsamma MC-gäng, ingen maffia som systematiskt infiltrerar vårt lokalsamhälle och än så länge inga gängrelaterade skjutningar och sprängningar i våra bostadsområden. Däremot ser vi ut att ha lika stora problem som resten av Sverige med sådant som psykisk ohälsa, våld i nära relationer, kränkningar i skolorna, missbruk, unga som radikaliserats och traditionell ungdomskriminalitet. Vi ser också oroande tecken på lokala kopplingar till kriminella nätverk i andra städer.

Kommunstyrelsen har i *Åtgärdsplan 2024-2025 - en beskrivning av kommunkoncernens brottsförebyggande åtgärder* och i *Samverkansöverenskommelse för minskad brottslighet och ökad trygghet mellan Lokalpolisområde Västervik och Västerviks kommun 2025-2027* prioriterat de problemområden som kommunen i första hand ska förebygga. Nedan beskrivs hur kommunen ska arbeta framåt med fyra av dessa som bedöms vara särskilt viktiga att angripa.

6.1 Våld

Det framgår av lägesbilden att våld i nära relation är lika vanligt förekommande i vår kommun som på nationell nivå, att våld i form av kränkningar, fysiskt våld, sexism och rasism är vanligt förekommande i skolorna och att det finns ett behov av att öka kunskapen om våld och att bli bättre på att förebygga dess uttryck.

Det finns gott om forskning kring vad våld är, vad som driver våldet och hur det kan förebyggas och kommunen har inlett ett våldspreventivt arbete inom ramen för det nationella initiativet *En kommun fri från våld*. Arbetet framåt handlar om att strukturera och systematisera det våldspreventiva arbetet i kommunen, bland annat om att skapa en gemensam syn kring vad våld är och att våld i nära relation är tätt kopplat till andra typer av våld liksom förståelse för kopplingarna mellan lindrigt och grövre våld, att våld är vanligt och vardagligt och att våldet är kopplat till problematiska idéer om manlighet som är skadliga för både män och kvinnor.

6.2 Ungdomskriminalitet

Det framgår av kartläggningen att Västervik framförallt ser den traditionella formen av

ungdomskriminalitet men att kommunen också påverkas av den organiserade brottslighetens framväxt. Vi ser exempel på att ungdomar från Västervik rekryteras till eller socialiseras in i gäng som har sin bas i större städer.

Kommunen och polisen har brottsförebyggande insatser riktade mot normbrytande och kriminella individer på plats. Fokus framåt bör därför ligga på tidig och bred prevention som kan ge effekter på flera problemområden samtidigt i enlighet med tankarna bakom preventionsstjärnan under kap. 3. Kommunens ansvar är framför allt att strypa nyrekryteringen till gängen. Det handlar bland annat om att medverka till tidig upptäckt, erbjuda stöd till exempelvis vårdnadshavare och föreningsledare, att stå för samordning mellan olika aktörer som kan påverka ungas innanförskap och att arbeta på ett systematiskt kunskapsbaserat sätt på alla brottsförebyggande nivåer där kommunen kommer i kontakt med barn och unga och deras vårdnadshavare.

6.3 Välfärdsbrottslighet

Kommunen behöver öka kunskapen om välfärdsbrott liksom risken för upptäckt och minimera möjligheterna för enskilda och organiserade kriminella att utnyttja systemen kring exempelvis upphandling, föreningsbidrag, lokaluthyrning, försörjningsstöd och rekrytering.

Under hösten 2025 ska kommunen därför med stöd av stiftelsen Tryggare Sverige genomlysas kommunorganisationen för att kartlägga välfärdsbrottsligheten som riktas mot kommunen och vilka organisatoriska förutsättningar som krävs för att upptäcka och försvåra för de kriminella.

6.4 Brottskoncentrationer på platser

Alla kommuner har problem med brottskoncentrationer kopplade till tider och platser och så även Västervik. Vissa så kallade hotspots blossar upp och försvinner ganska fort medan andra platser är belastade över tid. Här kan kommunen bli bättre på att ta fram aktuella lägesbilder och steppa upp det situationellt förebyggande arbete med fler vuxna på platsen, kameror, störande ljud, smart övervakning m.m.

För att komma tillrätta med problemen på en plats som är stökig måste man analysera orsakerna bakom på just den platsen. Ibland räcker det med larm och lås och övervakning för att problemen ska försvinna men ofta finns djupare liggande orsaker till destruktivt häng och kriminogena platser. I dessa fall blir aktörer som vårdnadshavare, skola och socialtjänst viktiga. Alla goda krafter som har intressen i eller ett ansvar för platsen eller för dem som stökar på platsen bör vara en del i arbetet - både för att lägga pusslet kring problemen och för att dra sitt strå till stacken för att komma tillrätta med dem. Detta är inte ett helt vedertaget arbetssätt i kommunen idag men ur ett brottsförebyggande perspektiv är det viktigt att alla berörda aktörer deltar i det preventiva arbete.